

**KLASSISEN TIEDON MÄÄRITELMÄN HAASTEET JA
GETTIER-KRITIIKKI**
klassisen tietokäsityksen kestävyys tietoteoriassa

Santeri Elias Liukkonen
Maisterintutkielma
Filosofia
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian maisteriohjelma
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

SISÄLLYS

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Santeri Elias Liukkonen	
Klassisen tiedon määritelmän haasteet ja Gettier-kritiikki – klassisen tietokäsityksen kestävyys tietoteoriassa	
Filosofia	Maisterintutkielma
Kevät 2024	
Ohjaaja: Teemu Tauriainen	
<p>Tässä maisterintutkielmassa puolustettiin klassista tiedon määritelmää eli tietoa totena uskomuksena sitä vastaan esitetyltä niin kutsutulta Gettier-kritiikiltä. Aluksi tutkielmassa selvitettiin klassisen tiedon määritelmän kestävyuden kannalta keskeiseksi koettua Gettier-kritiikin nykykeskustelun filosofianhistoriallista taustaa, sekä artikuloitiin, mistä Gettier-tapauksissa on kyse. Tämän jälkeen tutkittiin Gettier-tapauksia koskevia intuitioitamme, joiden mukaan niin kutsutuissa Gettier-tapauksissa ei ole kyse tiedosta. Tutkielmassa esitettiin kaksi pääargumenttia, jotka osoittivat, että Gettier-tapauksissa on kuitenkin klassisen tiedon määritelmän sijaan merkittäviä ongelmia. Näiden kahden argumentin mukaan Gettier-tapauksiin sisältyy 1) tiedon kanssa yhteensopimatonta satumaa tai hyvää onnea sekä 2) niiden keskeinen argumentatiivinen pohja perustuu semanttiselle virheelle, joka nojaa luonnollisen kielen epämääräisyyteen. Yhdessä nämä kaksi argumenttia merkitsivät, että toisin kuin filosofisessa nykykeskustelussa on aiemmin esitetty, Gettier-tapaukset eivät kykene kumoamaan klassista tiedon määritelmää kestäväksi filosofisena tiedon analyysinä. Tutkielman lopussa tutkittiin vielä klassisen tiedon määritelmän kestävyyttä filosofisena teoriana suhteessa neljään kriteeriin, jotka olivat 1) teoriaa vastaan esitetyt vastaesimerkit, 2) teoreettiset seuraukset, 3) teoreettinen merkittävyys ja 4) yksinkertaisuus. Osoittautui, että klassinen tiedon määritelmä vaikuttaa kestävältä tiedon määritelmältä myös irrallaan Gettier-tapauksista näiden kriteerien valossa. Tutkielmassa esitetystä kahdesta pääargumentista sekä klassisen tiedon määritelmän filosofisesta kestävyydestä päätellen todettiin, että klassista tiedon määritelmää voidaan pitää kestäväksi tiedon analyysinä, hyödyllisenä ja toimivana aktuaalisena tiedon määritelmänä sekä filosofisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävänä teoriana tiedon luonteesta.</p>	
Asiasanat: analyttinen filosofia, tietoteoria, tiedonkäsitys, tieto, määritelmät	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	

1	JOHDANTO	4
2	TIETO JA SEN MÄÄRITTELY	7
	2.1 Filosofisista määritelmistä	8
	2.2 Klassinen tiedon määritelmä	9
	2.3 Klassinen tiedon määritelmä filosofianhistoriallisena tietokäsityksenä	12
	2.3.1 Klassisen tiedon määritelmän historiallisuudesta.....	13
	2.3.2 Klassisen tietokäsityksen filosofianhistorialliset muotoilut ja oletettu historiallisuus.....	15
	2.4 Platonin klassinen tietokäsitys <i>Theaitetos</i> -dialogissa.....	18
3	KLASSINEN TIEDON MÄÄRITELMÄ JA GETTIERIN VASTAESIMERKIT ...	21
	3.1 Gettierin vastaesimerkit	23
	3.2 Gettierin vastaesimerkkien taustaoletukset	24
	3.2.1 Taustaoletus fallibilismista eli tiedon erehtyväisyydestä.....	25
	3.2.2 Yhteensopimattomuuden taustaoletus: tiedon ja sattuman yhteensopimattomuus	25
	3.3 Klassisen tiedon määritelmän korjausehdotukset	27
4	GETTIER-VASTAESIMERKKIEN KRITIIKKI	29
	4.1 Gettier-vastaesimerkkejä koskevat intuitiot.....	30
	4.2 Gettier-vastaesimerkit sattumalta tosina, ei-oikeutettuina uskomuksina .	31
	4.3 Gettier-vastaesimerkit semanttisina virheinä	34
	4.3.1 Kelloesimerkki semanttisena virheenä.....	36
	4.3.2 Lammas pellolla -tapaus semanttisena virheenä.....	37
	4.3.3 Semanttisen virheen argumentti ja luonnollisen kielen epämääräisyys.....	38
5	KLASSISEN TIEDON MÄÄRITELMÄN JA GETTIER-KRITIIKIN KESTÄVYYS 40	
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	44
	LÄHTEET	47

1 JOHDANTO

Tämän maisterintutkielman tutkimusaiheena on tiedon luonne, filosofinen tieto ja sen tarkempaan tutkimuskohteena tiedon klassinen määritelmä sekä kyseistä määritelmää vastaan esitetty niin kutsuttu Gettier-kritiikki. Tässä maisterintutkielmassa puolustan käsitystä tiedosta oikeutettuna totena uskomuksena eli niin kutsuttua klassista tai perinteistä tiedon määritelmää. Tavoitteenani on puolustaa kyseistä määritelmää osoittamalla, kuinka klassisen tiedon määritelmän keskeisin kritiikki, jonka Edmund Gettier esitti klassista tiedon määritelmää vastaan vuonna 1963, ei ole niin kestävä ja ratkaiseva kuin on ajateltu.

Tutkielmani taustalla on 1900-luvun puolivälistä alkaen käyty tietoteoreettinen ja filosofinen nykykeskustelu laajemmin tiedon luonteesta ja tarkemmin klassisen tiedon määritelmän kestävydestä, jonka voidaan tulkita alkaneen Edmund Gettierin vuonna 1963 julkaisemasta artikkelista (Gettier, 1963). Gettierin artikkeli esitti kaksi klassisen tiedon määritelmän kannalta oletetusti keskeistä vastaesimerkkiä, jotka kyseenalaistivat klassisen tiedon määritelmän kestävyuden pätevänä tietokäsityksenä. Gettierin artikkelin myötä 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun filosofisessa keskustelussa Gettierin esittämä kritiikki laajalti hyväksyttiin ja klassisen tiedon määritelmän ajateltiin olevan vaillinainen ja kestävätkö tiedon määritelmä (Lammenranta, 2022, s. 98–101).

Gettierin esittämä kritiikki perustui siihen, että mikäli oletamme tiedon erehdyväisyyden eli fallibilismin, klassinen tiedon määritelmä ei väitetyksi kykene kaikissa tapauksissa muodostamaan tietoa, joka ei osoittautuisi todeksi hyvän onnen tai sattuman myötä. Tutkielmassani puolustan klassista tiedon määritelmää Gettier-kritiikiltä tutkimalla kahta pääargumenttia klassisen tietokäsityksen puolesta. Nämä kaksi pääargumenttia pyrkivät osoittamaan, että Gettierin esittämä kritiikki ei kykene kumoamaan klassista tiedon määritelmää kestävätkö tiedon analyysina.

Tutkielmani aloittaa pääluvun 2, jossa tutkin yleisesti tietoa, sen määrittelyä sekä näihin teemoihin liittyviä filosofisia näkemyksiäni. Aloitan pääluvun 2 määritelmällä ja selvittämällä tutkielmani kannalta keskeiset filosofiset käsitteet, kuten tiedon, tiedon määritelmän, totuuden, oikeutuksen ja uskomuksen käsitteet. Tämän jäl-

keen selvitän filosofiseen tietoon liittyvät keskeiset kannat, kuten internalismin ja eks-
ternalismin sekä fallibilismin ja infallibilismin, sekä niiden suhteen klassiseen tiedon
analyysiin. Pääluvun 2 jälkipuolella keskityn tutkimaan klassisen tiedon määritelmän
syntyä nykykeskustelussa sekä esittämään näkemyksen, jossa klassinen tiedon mää-
ritelmä ei vaikuttaisi nimestään huolimatta olleen historiallisesti – ennen Edmund
Gettierin esitystä – laajasti kannatettu tai keskusteltu tiedon analyysi.

Pääluvussa 3 tutkin klassisen tiedon määritelmän luonnetta sekä selvitän Get-
tierin alkuperäisiä vastaesimerkkejä. Kyseisessä pääluvussa avaan, millaisen haasteen
Gettierin esittämät tapaukset (niin kutsuttu Gettier-kritiikki) esittivät klassiselle tie-
don määritelmälle. Tutkin lisäksi kriittisesti niitä taustaoletuksia, jotka sisältyvät Get-
tierin esittämiin vastaesimerkkeihin.

Pääluvussa 4 siirryn selvittämään klassisen tiedon määritelmän kestävyys-
kannalta keskeisiä Gettier-tapauksia, niiden kestävyyttä sekä Gettier-tapauksia kos-
kevia intuitioitamme. Pääluvun alussa luodaan pohja ja perusta sille, miten Gettier-
tapauksia ja niiden kestävyyttä voidaan lähteä ratkaisemaan. Tämän jälkeen kyseisen
osion selvitys luo epäsuorasti pohjan klassisen määritelmän kestävyydelle osoitta-
malla, että Gettierin vastaesimerkit vaikuttaisivat kestävämmiltä kahden argument-
tini valossa. Ensimmäinen argumentti perustuu siihen, että Gettier-tapauksissa esiin-
tyy niiden luonteesta johtuen välttämättä tiedon kanssa yhteensopimatonta sattumaa,
mikä merkitsee, että Gettier-tapauksissa ei esiinny oikeutettuja tosia uskomuksia (de
Grefte, 2021). Tästä argumentista siirryn loogisesti tutkimaan sitä, miksi sattuma tark-
kaan ottaen esiintyy Gettierin vastaesimerkeissä. Tähän ratkaisuna tutkin Moti Miz-
rahin analyysiin perustuvaa argumenttia Gettier-tapausten semanttisesta virheestä,
joka osoittaa, että Gettier-tapauksiin liittyy kielellisen viittaussuhteen epämääräisyys
(Mizrahi, 2016). De Greften ja Mizrahin analyyseista muotoilemani argumentit pyrki-
vätkin osoittamaan, että Gettier-tapaukset eivät tarjoa onnistuneita vastaesimerkkejä
eivätkä siten kykene kumoamaan klassista tiedon analyysiä.

Tutkielmani pääluvussa 5 arvioidaan kokonaisuudessaan klassista tiedon
määritelmää ja sen kestävyyttä. Yhdessä edellisen pääluvun kanssa pääluvussa 5 ni-
votaan yhteen tutkielmassa esitetyn kahden pääargumentin merkitystä ja vaikutuksia.
Lopuksi vielä hyödynnetään tutkielmassa esitettävää Weathersonin filosofisten teori-
oiden nelikriteeristä arviointitapaa ja luodaan kokonaiskuva klassisen tiedon määri-
telmän kestävyydestä (Weatherson, 2003, s. 8–9).

Tutkimukseni klassisen tiedon määritelmän ja sitä vastaan esitettyjen Gettier-
tapausten kestävyydestä on sekä tieteellisesti että yhteiskunnallisesti merkittävä. Tut-
kielmani osoittaa, kuinka analyttisen tietoteorian piirissä pitkään kestävämmältä
vaikuttanutta klassista tiedon analyysiä voidaan pitää aikaisempaa kestävämpänä.
Tämän on ensinnäkin filosofisesti merkittävä löydös, sillä aina Gettierin julkaisemasta
vuoden 1963 artikkelista lähtien klassinen tiedon määritelmä ja Gettier-kritiikki ovat
olleet keskeisiä tutkimuskohteita ja jopa hallinneet tieteellistä keskustelua (ks. Lam-
menranta, 2022, s. 101). Tämä osoittaa, että klassista tiedon määritelmää on pidetty

sitä koskevien tutkimuksien määrästä sekä Gettierin alkuperäisen artikkelin viittausmäärästä päätellen hyvin keskeisenä filosofian tutkimuksen kohteena. Näin ollen tämä tutkielma valottaa ratkaisevia argumentteja, joilla voidaan ymmärtää klassinen tiedon määritelmä aiemmasta konsensuksesta poiketen kestäväksi tiedon määritelmäksi.

Lisäksi onnistuneen tiedon analyysin löytyminen klassisen tiedon määritelmän myötä on myös yhteiskunnallisesti relevanttia. Ilman toimivaa ja yksinkertaista tiedon määritelmää jäisi ratkaisematta, miten filosofinen tieto on mahdollista, vaikka arkisessa elämässä ja sosiaalisessa sekä yhteiskunnallisessa toiminnassa käytämme ja omaksumme tietoa jatkuvasti – ja yhä enenevässä määrin. Tämän lisäksi, ellemme filosofisesti ymmärrä tiedon luonnetta, on myös riskinä, että yhteiskunnallisesti tiedon ja totuuden käsitteiden rajoja hämärretään huonoin seurauksin. Nykyisessä disinformaation, vaihtoehtoisten ”totuuksien” ja kybervaikuttamisen maailmassa on yhä tärkeämpää ymmärtää tarkasti, mistä puhumme, kun puhumme tiedosta tai sanomme tietävämmme jotakin.

2 TIETO JA SEN MÄÄRITTELY

Tietoteoria eli epistemologia tutkii tietoa epistemologisena ilmiönä. Tietoteorian keskeisin kysymys koskee *tiedon luonnetta*, eli sitä, mitä tieto on (Lammenranta, 2022, s. 5). Tiedon luonteen tutkimus tarjoaakin pohjan tietoteorian muihin tärkeisiin kysymyksiin tiedon arvosta sekä tiedon mahdollisuudesta. Kestävän ja toimivan (vaikkei välttämättä *täysin* ongelmattoman) tiedon analyysin selvittäminen on tietoteoreettisesti arvokasta, sillä tiedon arvon ja sen mahdollisuuden selvittäminen on haastavaa ellemmme tiedä, mitä tieto voisi olla. (Lammenranta, 2022, s. 5, 11) Tämä tutkielma tutkiikin klassisen tiedon määritelmän kestävyyttä ja siten puolustaa klassista tiedon analyysia kestäväenä käsityksenä tiedon luonteesta.

Tietoteoreettisessa tutkimuksessa erotetaan tieto eri tiedonlajeihin. Tavallisesti tiedonlajeja on kolme: *tuttuustieto*, *taitotieto* sekä *propositionaalinen tieto*. Tuttuustiedolla ymmärretään esimerkiksi henkilöiden tietäminen, joka suomen kielessä esitetään yleensä henkilön tms. *tuntemiseksi*. Taitotieto puolestaan ymmärretään tiedonlajiksi, joka koskee taidonaloja tai taitoja, kuten pyörällä ajamista. (Lammenranta, 2022, s. 13–14; Steup ja Neta, 2024).

Tässä tutkielmassa tutkimani klassinen tiedon määritelmä määrittelee kuitenkin *propositionaalista tietoa*. Kolmesta tiedonlajista tietoteorian keskeinen tutkimuskohde onkin ennen muuta juuri propositionaalinen tieto, eli tieto, joka kohdistuu propositioneihin eli väitelauseisiin. Tieto on siis propositionaalinen (eli väitelauseita koskeva) *asenne*, joka kohdistuu johonkin asiantilaan. (Truncellito, ei pvm.; Lammenranta, 2022, s. 13–15). Tietoa koskeva väite voidaan esittää kielellisesti seuraavassa muodossa:

S tietää, että p .

S on *subjekti*, jolla propositionaalinen asenne on, ja p on jokin *propositio*, jolla on sisältö, kuten ”junat ovat kulkuvälineitä”. Kokonaisuudessaan yhdistämällä propositionaalinen asenne ja *propositio* saadaan *tiedollinen ilmaisu* ” S tietää, että junat ovat kulkuvälineitä”, joka kuvaa siis subjektin tiedollista asennoitumista p :n osoittamaan asiantilaan.

Tämän maisterintutkielman tutkimuskohteena on tieto ja erityisesti sen klassinen määritelmä, joka tunnetaan yleisesti muodossa ”Tieto on oikeutettu tosi uskomus”. Koska tämän klassisen määritelmän haasteiden tutkimus on opinnäytetyöni keskeisin tavoite, selvitän aluksi, miten tutkielmani keskeiset käsitteet *tieto* ja *määritelmä* näkemykseni mukaan tulisi ymmärtää. Tietoteoriaan ja tietoon sen tutkimuskohteena liittyy useita filosofisia haasteita – kuten kaikkiin keskeisiin filosofisiin teemoihin – ja näitä haasteita on artikuloitava ennen klassisen tiedon määritelmän ja sen haasteiden tutkimista.

2.1 Filosofisista määritelmistä

Ensinnäkin klassinen tiedon määritelmä on ennen kaikkea *filosofinen määritelmä*. Kielitoimiston sanakirja esittää sanalle ”määritelmä” seuraavan kielellisen sisällön:

käsitteen olennaisten ominaisuuksien lyhyt, tarkka kielellinen kuvaus, definitio. (Kotimaisten kielten keskus, 2024).

Kielitoimisto käyttääkin latinan kielestä johdettua sanaa ”definitio”, joka juontuu latinan verbimuotoisesta sanasta ”definio”, joka puolestaan merkitsee rajaamista tai rajojen asettamista (Streng, 1975, s. 194). Näkemykseni mukaan on perusteltua käsitellä myös filosofisia käsitteitä ja erityisesti määritelmiä samoin; ne *rajaavat* sisäänsä ne seikat, joita haluamme kohdella johonkin tiettyyn käsitejoukkoon kuuluvina, ja pois ne, joita emme halua omaksua tiettyyn joukkoon. Määritelmät voidaan nähdä kielellisinä työkaluina, joilla hahmotamme samankaltaisia asioita ja joita käytämme, jotta ymmärrämme merkityksiä. Tästä johtaen onnistunutta tiedon määritelmää luonnehtii se, että se rajaa onnistuneesti pois ne asiat, joita emme halua lukea tiedoksi, ja sisään sen, minkä puolestaan ymmärrämme ja hyväksymme tiedoksi.

Näin ajatellen filosofiset määritelmät eivät ole tärkeitä esimerkiksi siksi, että ne tavoittaisivat täydellisiä ideoita tai abstrakteja muotoja, toisin kuin mm. *matemaattiset käsitteet*, kuten π , vaan siksi, että ne mahdollistavat maailmamme kielellisen *ymmärryksen*. Esimerkiksi niinkään arkipäiväisen asian kuin ”kirjan” määritelmä ei kenties ole lopulta kovinkaan tarkka, yksiselitteinen tai vedenpitävä. Filosofisia vastaesimerkkejä hyödyntäen kirjankin ”määritelmää” voitaisiin problematisoida. Voittaisiin esimerkiksi esittää, että ”kirja” on ”yhteen liitettyjen fyysisten sivujen kokonaisuus”, mutta toisaalta *äänikirjassa* ei ole fyysisiä sivuja. Voisimme myös määritellä kirjan kokonaisuudeksi *sanoja* (puhuttuja tai kirjoitettuja), mutta ehkemme sittenkään, sillä *kuvaakirja* ei sisällä välttämättä voittopuolisesti sanoja. Voimme määritellä kirjan kokonaisuudeksi, joka voi olla elektroninen, puhuttu tai kirjoitettu, kunhan se kertoo jotakin – mutta lopulta huomaamme, että täydellisen määritelmän etsiminen johtaa käsitteellisiin ja rajauksellisiin ongelmiin, joihin kompastuminen ei riittävällä tavalla huomioi sitä, että joka tapauksessa käytämme ”kirjan” käsitettä arkipäiväisesti ja onnistuneesti monissa tilanteissa.

Pragmatisteja seuraten uskonkin, että määritelmät (ja käsitteet) ovat hyviä ja vain niin hyviä kuin ne ovat *toimivina ja käytännöllisinä*. Ne edesauttavat laajassa merkityksessä käytännön toimintaa, kuten maailmaa koskevan ymmärryksen lisääntymistä – tässä tapauksessa kielellisesti. Näin ollen määritelmien ei myöskään ole tarve olla täysin ongelmattomia, ja niinpä tämän maisterintutkielman tutkima klassinen tiedon määritelmäkin voi osoittautua kestäväksi tiedon analyysiksi, vaikka se ei olisi-kaan täysin ongelmaton. Riittää, että sen ongelmat ovat suhteellisen vähäisiä ja marginaalisia, minkä pyrin tässä tutkielmassa osoittamaan.

Niinpä pragmatistinen lähtökohtani on hyvä pitää mielessä myös klassista tiedon määritelmää ja tiedon käsitettä tutkittaessa ja arvioitaessa. Tätä maisterintutkielmaa ohjaa keskeinen pragmatistinen näkemykseni, jonka uskon monien nykyfilosofien hyväksyvän: filosofisten määritelmien tulee olla ymmärrettäviä, verrattain yksinkertaisia sekä riittävän toimivia (mm. Weatherson, 2003). Lisäksi hyödynnän myöhemmin erityisesti Weathersonin kriteereitä, joilla arvioidaan filosofisia teorioita. Weathersonin mukaan keskeiseksi nousevat filosofisen teorian 1) sitä vastaan esitetyt *vastaesimerkit* (ts. niiden puute tai vähäisyys), 2) *teoreettiset seuraukset*, 3) *merkittävyys* ja 4) *yksinkertaisuus*. (Weatherson, 2003, s. 8–9). Näkemyksenäni tässä maisterintutkielmassa onkin, että klassista tiedon määritelmää luonnehtivat sekä pragmaattisuus että edellä kuvatut neljä kriteeriä. Tähän aiheeseen palaan tarkemmin tämän maisterintutkielman pääluvussa 4 ja 5 klassisen tiedon määritelmän uskottavuutta ja kestävyyttä arvioitaessa esitettyäni pääargumentit klassisen analyysin puolesta.

2.2 Klassinen tiedon määritelmä

Perinteisellä eli klassisella tiedon määritelmällä (ts. analyysilla) tarkoitetaan nykyepistemologiassa tiedon määritelmää, joka muodostuu kolmesta osasta: *uskomuksesta, totuudesta ja oikeutuksesta* (mm. Lammenranta, 2022, s. 15–20; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 4). Klassisella tiedon määritelmällä on filosofisessa kirjallisuudessa monta merkitykseltään ja sisällöltään yhtenevää nimitystä, joita tässäkin maisterintutkielmassa käytetään rinnakkain. Näitä ovat mm. ”klassinen/perinteinen tiedon määritelmä”, ”klassinen/perinteinen tiedon analyysi”, ”oikeutettu tosi uskomus”, ”klassinen tietokäsitys” sekä ”JTB-analyysi” (engl. *Justified True Belief*).

Uskomuksen, totuuden ja oikeutuksen myötä tiedollinen ilmaisu voidaan esittää kokonaisuudessaan klassisessa tiedon määritelmässä esimerkiksi seuraavalaisessa muodossa: ”S:llä on oikeutettu tosi uskomus, että (*p*) junat ovat kulkuvälineitä”. Tiedon ensimmäinen osa, *uskomus*, on asenne proposition (kuten tietokin). Sen ajatellaan tavallisesti tähtäävän totuuteen, esimerkiksi lause ”Uskon, että Kuu kiertää Maata” siis pyrkii ottamaan kantaa siihen *tosiasiaan*, että Kuu kiertää Maata. Kuitenkin toisin kuin tiedon, uskomuksen ajatellaan voivan olla joko tosi tai epätosi.

Kuten Lammenranta huomauttaa, uskomus on sinällään *mielentila* ja täten mielenfilosofian ja kognitiotieteiden tutkimuskohteita, mutta "uskomus" on nostettu tässä yhteydessä esiin osana klassista tiedon määritelmää. (Lammenranta, 2022, s. 17).

Klassisessa tiedon määritelmässä toinen välttämätön ehto tiedolle on *totuus*, jolla kuvataan olevan yleisesti kaksi verrattain vahvasti perusteltua ominaisuutta: (1) *objektiivisuus* sekä (2) *arvokkuus* (Lammenranta, 2022, s. 19). Totuuden siis ajatellaan olevan objektiivinen eli riippumaton esimerkiksi tietoisuudesta tai sen esittäjästä. Toiseksi totuuden ajatellaan olevan arvokas itsessään, vaikka toisinaan jokin muu arvo voi olla totuutta tärkeämpää, kuten tilanteissa, joissa totuuden julkilausuminen voi olla (sosiaalisesti) vahingollista. Klassisessa tiedon analyysissä totuudelle oletetaan siis episteeminen arvo. Vaikka jotkin tietokäsitykset muotoilevatkin tiedon ilman totuuden välttämätöntä ehtoa, en ota kantaa tässä tutkielmassa tarkemmin siihen, voiko jokin tiedonanalyysi onnistua ilman totuuden ehtoa (tietokäsityksistä ilman totuuden ehtoa ks. mm. Pritchard ym., 2022 ja Ichikawa ja Steup, 2018, s. 10). Totuuden arvosta ovat muualla kirjoittaneet kattavasti mm. Tauriainen (2022) ja Raatikainen (2021) sekä Pritchard ym. (2022).

Filosofiassa totuuden tarkempi luonne on (tiedon osana), arvokkuuden ja objektiivisuuden lisäksi, varsin kiistelty seikka (Lammenranta, 2022, s. 19; Ichikawa ja Steup, 2018; Pritchard ym., 2022). Totuuden luonteesta on eriäviä *totuusteorioita*, jotka esittävät, mikä varsinaisesti tekee uskomuksesta toden. Tunnettuja teorioita totuudesta ovat muun muassa nk. korrespondenssiteoria, koherenssiteoria ja pragmatistinen teoria (Lammenranta, 2022, s. 22–23). Totuusteorioista on kirjoitettu filosofisessa kirjallisuudessa muualla kattavasti, enkä siten aio selvittää, miten totuutta on eri teorioissa määritelty, enkä arvioida, kuinka hyvin ne onnistuvat tehtävässään (totuusteorioista ks. esim. Lammenranta, 2022; Raatikainen, 2021 sekä Ichikawa ja Steup, 2018). Tämän maisterintutkielman päätehtävänä on selvittää klassisen tiedon määritelmän kestävyyttä, eikä sitoutuminen mihinkään tiettyyn totuusteoriaan ole välttämätöntä päämäärälleni. Nähdäkseni tärkeintä tämän maisterintutkielman aiheen kannalta on, että ymmärretään tiedon olevan suhde *totuuteen*, ja siksi yleensä ajatellaan, että tietäminen edellyttää, että tiedon ilmaisun sisältämä *propositio* on tosi (objektiivisesti) (Lammenranta, 2022, s. 15, 19, 33; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 5). Tässä maisterintutkielmassa totuus ymmärretään siis kuvaukseksi siitä, miten asiat *ovat*, riippumatta esimerkiksi mielipiteistä tai vastaavista. Esimerkiksi lause "maailmankaikkeudessa on parillinen määrä planeettoja ajanhetkellä *t1*" on *de facto* joko tosi tai epätosi.

Klassisen tiedon määritelmän kolmas välttämätön ehto on "oikeutus", joka kuvaa sitä, että tosi uskomus on niin kuin *propositio* esittää *jonkin rationaalisen perusteiden nojalla* (Ichikawa ja Steup, 2018, s. 7–8). Oikeutusteorioiden siis pyrkivät määrittelemään sen, mikä erottaa oikeutetun uskomuksen oikeuttamattomista (Lammenranta, 2022, s. 61). Tietoteoreettisessa tutkimuksessa "oikeutuksella" ei ole yhtenäisesti hyväksyttyä luonnetta, ja filosofit ovat esittäneet useita eriäviä käsityksiä siitä, millainen oikeutuksen luonteen tulisi olla (Ichikawa ja Steup, 2018, s. 8; Lammenranta, 2022, s.

50–96). Keskeisimpiä oikeutusteorioita, kuten (tiedollista) fundamentalismia ja koherentismia, sekä niiden puolesta ja vastaan esitettyjä argumentteja on kattavasti käsitelty muualla, enkä siten käsittele niitä tarkemmin (ks. Lammenranta, 2022, s. 50–96; Ichikawa ja Steup, 2018; fundamentalismista mm. Hasan ja Fumerton, 2022 sekä koherentismista Olsson, 2023). Lammenrannan mukaan fundamentalistiset teoriat, jotka näkevät uskomusten oikeutusten perustuvan joillekin toisia perustavimmille uskomuksille, ovat olleet perinteisesti muita teorioita kannatetumpia (Lammenranta, 2022, s. 57). Tässäkin maisterintutkielmassa esiintyvät ”klassinen infallibilismi” sekä Gettierin vastaesimerkkien oletama fallibilismi ovat fundamentalistisia teorioita.

Oikeutuskäsitykset voidaan yleisesti jakaa *internalistisiin* ja *eksternalistisiin* käsityksiin, jotka tiiviisti esitettynä kuvaavat sitä, ymmärretäänkö uskomuksen oikeutavaksi seikaksi tietävän subjektin *sisäiset* vai *ulkoiset* tekijät (Ichikawa ja Steup, 2018, s. 8). Toinen tapa ymmärtää jako on esittää internalismi käsityksenä, jossa subjektin uskomuksen oikeuttavat tekijät ovat sellaisia, joista subjekti voi olla reflektiivisesti tietoinen, kun taas eksternalismin mukaan uskomuksen oikeuttava tekijä voi olla sellainen, josta subjekti ei välttämättä lainkaan ole (tai ei voi olla) tietoinen. Niinpä sisäisiä tekijöitä voivat olla esimerkiksi ei-faktiiviset mielentilat ja ulkoisia puolestaan esimerkiksi jokin ulkoinen evidenssi tai tosiasia. (Lammenranta, 2022, s. 125–128). Näin esitetty muotoilu internalismin ja eksternalismin välisistä eroista alleviivaa sitä keskeistä eroa, että eksternalismin mukaan jokin uskomus, että *p*, voi olla oikeutettu sen tosiasian nojalla, että *F*, mutta tietävä subjekti ei itse välttämättä lainkaan tule tietoiseksi tuosta tosiasiasta. Internalismissa puolestaan uskomuksen ollakseen oikeutettu subjektin itse täytyy reflektiivisesti olla tietoinen kyseisestä oikeutuksesta. (Lammenranta, 2022, s. 125–128).

Internalistisista käsityksistä eräs filosofian historian tunnetuimmista kannoista on Descartesin ”radikaali fundamentalismi”, jossa tiedon mahdollisuus ja luotettavuus nojaavat väitetyksi kyseenalaistamattomiin (internalistisiin) seikkoihin, mikä kulminoituikin Descartesin *cogito ergo sum* -päätelyyn (Newman, 2023). Esimerkkinä eksternalistisista käsityksistä voisi puolestaan olla 2000-luvulla huomiota saanut Timothy Williamsonin evidentialinen eksternalismi, jonka mukaan uskomuksen oikeuttaa se, että subjektilla on evidenssiä kyseisestä tosiasiasta (Williamson, 2000, s. 185, 208, 221–222; vrt. Lammenranta, 2022, s. 161–163). Williamson argumentoi, että itse *tieto evidenssinä* tosiasiasta siis oikeuttaa uskomuksen (Williamson, 2000, s. 208). En käsittele tässä yhteydessä Williamsonin tietokäsitystä tämän tarkemmin, mutta on huomattava, että tämä tietokäsitys pohjautuu klassisen tiedon määritelmästä merkittävästi poikkeavaan lähestymistapaan, jossa tietoa ei määritellä muilla käsitteillä (uskomus, oikeutus, totuus, ...). Sen sijaan Williamsonin tietokäsityksen mukaan tieto itsessään on perustavanlaatuinen käsite, ja näin ollen evidenssi samaistuu tietoon (Williamson, 2000, s. 5, 185, 208, 221–222; vrt. Lammenranta, 2022, s. 128). Yhdyn Lammenrannan esittämään tulkintaan, jonka mukaan Williamsonin tietoteoria onkin yksi

niistä tietokäsityksistä, joka muodostui pyrkimyksenä sopeutua Gettierin vastaesimerkkien luomaan uuteen tilanteeseen, jossa edes toimivan tiedon määritelmän löytyminen vaikutti epätodennäköiseltä (Lammenranta, 2022, s. 161).

Yleisesti eri oikeutuskäsityksiä koskeviin keskusteluihin ja näiden käsitysten välisiin kiistoihin sisältyy mittavia tietoteoreettisia erimielisyyksiä, joita ei voida tässä yhteydessä käsitellä, saati ratkaista. Suhtaudun erilaisiin oikeutuskäsityksiin totuus-teorioiden lailla neutraalisti ja sitoutumatta, sillä mihinkään tiettyyn käsitykseen ei ole välttämätöntä sitoutua tämän maisterintutkielman aiheen käsittelyssä.

On myös todettava, että tämän maisterintutkielman tavoitteena ei ole selvittää kaikenkattavasti, mitkä kaikki tiedon analyysit onnistuvat ja mitkä eivät tai mitkä ovat kestäviä, eikä tarkoituksenani myöskään ole ratkaista, mitkä klassisen tiedon määritelmän korjauksista ovat uskottavimpia tai kestävimpiä. Lisäksi Gettierin tunnetun artikkelin jälkeen 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun tiedon määritelmää koskeva filosofinen keskustelu on kokonaisuudessaan liian laaja käsiteltäväksi tässä maisterintutkielmassa. Olen tuonut esille klassisen tiedon määritelmän korjausehdotuksia eräitä muita Gettier-kritiikin jälkeisiä tietoteoreettisia näkemyksiä, kuten Timothy Williamsonin *tieto ensin* -käsityksen, osoittaakseni, kuinka merkittävä vaikutus Gettier-vastaesimerkeillä oli tietoteoreettiseen keskusteluun. Esimerkiksi Williamsonin *tieto ensin* -käsitys oli yksi mahdollisuus vastata kysymykseen siitä, miten voisimme ymmärtää tiedon tavalla, jota Gettierin vastaesimerkit eivät kyseenalaistaisi (Williamson, 2000, s. 2–5). Nykyinen filosofinen tutkimus koskien klassista tiedon määritelmää ja sen johdannaisia osoittaaakin, kuinka merkittävänä verrattain yksinkertaisen ja ymmärrettävän tiedon analyysin löytymistä ja kehittämistä pidetään.

Vaikka tunnustan, kuinka merkittävä Gettier-vastaesimerkkien vaikutus tietoteoriaan ja tiedon määritelmän tutkimukseen on ollut, näkemykseni mukaan klassisen tiedon määritelmän tutkimus ei ole vielä tullut tyhjentyvästi päätökseen. Tämän huomioiden erilaisten Gettierin vastaesimerkkien jälkeisen filosofian tutkimuksen selvittäminen ei ole tämän maisterintutkielman tavoite. Sen sijaan päätavoitteenani tutkielmassani on puolustaa perinteistä tiedon määritelmää esittelemällä ja tutkimalla mielestäni vakuuttavimpia Gettierin vastaesimerkkien kritiikkejä.

2.3 Klassinen tiedon määritelmä filosofianhistoriallisena tietokäsityksenä

Tietoa oikeutettuna tosi uskomuksena nimitetään usein klassiseksi tai perinteiseksi tiedon määritelmäksi, mutta sen laajaa ja yhtenäistä historiallisuutta on perusteltua pitää virheellisenä tai heikosti perusteltuna (Dutant, 2015; Le Morvan, 2017). Tässä luvussa 2.3 selvitetään klassisen tiedon määritelmän nykykeskustelun syntyä ja taustaa, mikä auttaa luomaan pohjan sille, millaista tietokäsitystä tässä maisterintutkielmassa puolustetaan ja millaisessa kontekstissa se on saanut alkunsa.

Esittelen kaksi keskeistä lähdettä, jotka piirtävät erityisesti nykykeskustelua palvelevan kuvan klassisen tiedon määritelmän laajalti virheellisesti oletetusta historiallisuudesta, joka hallitsi tietoteoreettista keskustelua 1900-luvun lopussa ja 2000-luvun alussakin. Tuon esille Julien Dutantin esittämän näkemyksen, jonka mukaan nykykeskustelussa on usein jaettu ”legendaa” klassisen tiedon määritelmän laajasta historiallisesta kannatuksesta, joka olisi päättynyt Gettierin esittämään tunnetuksi tulleeseen kritiikkiin 1960-luvulla (Dutant, 2015). Le Morvan puolestaan vahvistaa tämän historiallisen legendan virheellisyyttä analysoiden tietokäsityksiä lukuisilta menneisyyden filosofeilta, jotka eivät myöskään hänen tulkinnassaan kannattaneet tietoa tosi uskomuksena siinä muodossa, jonka Gettier pyrki kumoamaan (Le Morvan, 2017).

Lopuksi tutkin Platonin *Theaitetos*-dialogissa esitettyä näkemystä tiedosta oikeana perusteluna yhdistettynä toteen uskomukseen, esittäen, että vaikka klassisen tietokäsityksen historiallisuus on pitkälti anakronistinen ajatus, voidaan Platonin muotoilu nähdä kuitenkin varsin yhteneväksi klassisen tiedon määritelmän kanssa ja kenties jopa sellaiseksi muotoiluksi, johon Gettierin kritiikki ei pure. Tämä tulkinta Platonin tietokäsityksestä vahvistaa käsitystä, että Gettierin kritisoima tietokäsitys ei ollut sellainen, jota edes sen usein oletettu ensimmäinen esittäjä olisi kannattanut ja että Gettierin muotoilema kritiikki osuu vain klassisen tietokäsityksen sellaiseen muotoiluun, joka on virheellisesti tai huolimattomasti muodostettu. Tämä vahvistaa ja tukee puolestaan koko tutkielmani pääteesiä siitä, että Gettierin vastaesimerkkien osoittamat ongelmat juontuvat itse Gettierin esittämien vastaesimerkkien ja sen sisältämien tietokäsitysten muotoiluista, eivät itse klassisesta määritelmästä. Tähän viimeimpään huomioon syvennyttään tutkielmani pääluvuissa 4 ja 5.

2.3.1 Klassisen tiedon määritelmän historiallisuudesta

Tässä kappaleessa selvitän tarkemmin, kuinka klassisen tiedon määritelmän historiallisuus ja perinteisyys ovat harhaanjohtavia tapoja ymmärtää klassinen tiedon analyysi. Kohdistan kritiikkini erityisesti nykykeskustelun eli 1900- ja 2000-luvun tietoteoreettisen keskustelun olettamukseen, jonka mukaan Gettierin kritisoima klassinen tiedon määritelmä olisi laajalti kannatettu ja historiallisesti yhtenäinen tosiseikka. Esimerkiksi Dutant nimittää tätä tarinaa eräänlaiseksi ”legendaksi”, jonka mukaan perinteinen tiedon analyysi periytyisi Platonilta (*Theaitetos*- ja *Menon*-dialogeista) ja kantautuisi yhtenäisenä sekä hyväksyttynä kantana aina moderniin tietoteoriaan saakka, kunnes Gettier kumosi sen (Dutant, 2015). Tämän tarinan osoittautuessa virheelliseksi se tarjoaa klassiselle tiedon määritelmälle ennen kaikkea puhtaan pöydän ilman historiallista taakkaa, mikä puolestaan mahdollistaa maisterintutkielmani kannalta ennen kaikkea sen todellisen kestävyuden arvioinnin.

Useimpien filosofisten käsitteiden kohdalla filosofianhistoriallinen tulkinta on tietysti valaisevaa ja arvokasta. Tässä maisterintutkimukseni en kuitenkaan tarjoa filosofian- eikä käsitehistoriallista selvitystä klassisesta tiedon käsitteestä, eikä tarjoa lähteideni lisäksi kattavaa esitystä tai keskustelua siitä, mitä mahdollisesti ”todella”

tapahtui klassisen määritelmän suhteen historiassa. Esitän sen sijaan kohdistettuja filosofianhistoriallisia huomioita palvellakseni sen tietokäsityksen ymmärrystä, jonka Edmund Gettier kyseenalaisti esittämillään vastaesimerkeillä vuoden 1963 artikkelilaan (Gettier, 1963). Tämän kappaleen tavoitteena onkin selkeyttää ymmärrystä siitä tietokäsityksestä, nk. klassisesta tietokäsityksestä, jota tässä maisterintutkielmassa puolustetaan purkamalla Gettierin kritiikkiä.

En siis tarjota historiallisesti kattavaa tulkintaa, vaan sarjan kriittisiä filosofianhistoriallisia huomioita. Lähtökohtanani olevan keskustelun hallitsevana (kyseenalaistettavana) oletuksena nimittäin on, että klassisella tiedon määritelmällä on osoitettavissa selkeästi ilmenevä historiallinen jatkumo (oletuksen virheellisyydestä ks. mm. Dutant, 2015, s. 95–96; Le Morvan, 2017, s. 1216; Lammenranta, 1993, s. 6 sekä Ichikawa ja Steup, 2018, s. 4). Jatkumo ei kuitenkaan saanut tutkimani lähdeaineiston myötä tukea. Tiivistettynä tutkimani kirjallisuuden mukaan klassinen tiedon määritelmä ei vaikuttaisi olevan filosofianhistoriallisesti niin vaikuttava, vaan voidaan todeta, että suurin osa sen muotoiluista syntyi vasta Gettierin analyysin myötä (Dutant, 2015; Le Morvan, 2017; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 4). Niinpä lähdeaineiston tutkimuksen myötä klassista tiedon määritelmää koskeva nykykeskustelu (mukaan lukien Gettier-kritiikki) osoittautuukin ongelmalliseksi. Selvitän ensin tätä ongelmallisuutta, joka koskee itse määritelmää ja sitten ongelman implikaatioita erityisesti maisterintutkielmalleni.

Ensinnäkin klassista tiedon määritelmää koskevan nykykeskustelun käyttämät päätermit ”klassinen” ja ”perinteinen” antavat ymmärtää, että kyseessä oleva tiedon määritelmä olisi sekä historiallinen tosiseikka että lisäksi historiallisesti vanha, alkuperäinen ja ajallisesti yhtenäisesti kannatettu tietokäsitys¹. Taustalla vaikuttaa se yksinkertainen periaate, että tutkittaessa mitä tahansa seikkaa – tässä klassista tiedon määritelmää ja Gettierin sekä muiden filosofien sitä vastaan esittämiä vastaesimerkkejä – on luonnehdittava jollakin tapaa, miten merkittävää ja laajaulotteista kantaa tutkitaan. Eräs vaihtoehto on esittää, että klassinen tiedon määritelmää ei ole vahvasti löydettävissä filosofian historiasta – ei ainakaan yhtenä yhtenäisenä, kehittyvänä kantana –, ja näin ollen puhe sen historiallisuudesta olisi anakronistista. Tällöin voisimme rajata kyseisen määritelmän historiallisen ulottuvuuden täysin tutkimukseni ulkopuolelle. Riskinä kuitenkin olisi tällöin se, että jotakin merkittävää jäisi ymmärtämättä tai selvittämättä sen osalta, kuinka klassinen tiedon määritelmä selviää sitä vastaan esitetystä nykykriitikistä. Toinen vaihtoehto olisikin selvittää systemaattisesti klassisen tiedon määritelmän filosofianhistoriallista luonnetta eli kysyä, mitä tuon määritelmän historiallisuus merkitsee ja miten se toteutuu, ja tuoda nykykeskusteluun mukaan tärkeimpiä huomioita.

Aion toteuttaa jälkimmäistä strategiaa – eli selvittää lyhyesti, millaisia argumentteja klassisen tiedon määritelmän oletettua historiallisuutta vastaan on esitetty.

¹ Englanninkielinen kirjallisuus erityisesti 2000-luvulla vaikuttaisi käyttämäni aineistojen perusteella suosivan tosin yhä enenevässä määrin muotoa ”Justified True Belief”, eikä viittaa klassisuuteen tai perinteisyyteen juurikaan (mm. Ichikawa ja Steup, 2018).

Nämä argumentit valaisevat myös paremmin Gettierin esittämää kritiikkiä tuoden esiin tarkemmin sen tietokäsityksen luonteen, jonka hän pyrki kumoamaan. Päätaivoitteenani on, kuten todettu, selvittää, mitä Gettierin kritiikki merkitsee systemaattisesti ajatellen klassisen tiedon määritelmän kestävyydelle.

2.3.2 Klassisen tietokäsityksen filosofianhistorialliset muotoilut ja oletettu historiallisuus

Yleiskuvana klassisen tiedon määritelmän historiasta yleensä esitetään tietoteorian oppikirjoissa vaihtelevia jatkumoa Platonista siihen asti, kun Edmund Gettier "lopulta" osoitti klassisen tiedon määritelmän kestävämmäksi 1960-luvulla (Dutant, 2015, s. 95–99 sekä mm. Lammenranta, 1993 ja 2022; Le Morvan, 2017, s. 1216–1217, 1235). Filosofisessa tutkimuksessa on kuitenkin sittemmin esitetty, että klassisen tiedon määritelmän historiallisuus ei olisi perusteltua vaan anakronistinen ajatus (Dutant, 2015, s. 95–99; Le Morvan, 2017, s. 1216–1217; ks. myös Lammenranta, 1993, s. 6; Ichikawa & Steup, 2018, s. 4). Mikäli tämä pitää paikkansa, se viittaisi siihen, että klassisen tiedon määritelmä ei historiallisesti ole ollut niin merkittävä, tunnettu tai kannatettu tiedon analyysi kuin epistemologinen tutkimus 1900-luvun loppupuolella antoi ymmärtää Gettierin vastaesimerkkien valossa.

Dutant on esittänyt, että aikaisempien vuosisatojen filosofeilla on kyllä ollut teorioita tiedosta, mutta he eivät ole esittäneet sellaisia käsityksiä, jotka Gettierin vastaesimerkit olisivat kumonnet (Dutant, 2015). Sen sijaan Dutant esittää, että historiallisesti katsoen monet filosofit olisivat kannattaneet "klassista infallibilismia", eli käsitystä tiedosta, jossa uskomuksen oikeutuksesta seuraa väitteen totuus. Huomautettakoon, että klassinen infallibilismi ei ole altis Gettierin vastaesimerkkien kritiikille, koska infallibilismin mukaisesti proposition totuus seuraa oikeutuksesta välttämättä, mikä siis ei ole altis fallibilismin olettaville Gettierin vastaesimerkeille (Dutant, 2015, s. 114; Lammenranta, 2022, s. 100). Näin ollen se tietokäsitys, jonka historiallisesti katsoen voisi sanoa olleen laajasti kannatettu, ei olisi Gettierin esittämän kritiikin kohde vaan päinvastoin tuon kohteen yksi vaihtoehto.

Näkemykseni mukaan Dutantin esitys on vakuuttava. Sen lisäksi, että hän argumentoi, että klassista tiedon määritelmää ei yleisesti kannatettu ennen Gettierin vastaesimerkkejä, hänen selvityksensä myös auttaa ymmärtämään, miksi Gettier-tyylisiä vastaesimerkkejä ei aiemmin laajasti esitetty filosofian perinteessä. Dutantin mukaan Gettierin vastaesimerkkien tapaisia huomioita esiintyy muun muassa Platonin *Theaitetos*-dialogissa. Lisäksi hän nimeää Meinongille attributoidun ovikelloesimerkin sekä Russellin "pysähtyneen kellon" tapauksen tällaisiksi vastaesimerkeiksi ja huomauttaa, että esimerkkien alkuperäisten esittäjiensä mukaan niissä ei esiinny "oikeutettuja tosia uskomuksia" vaan vain "tosia uskomuksia". (Dutant, 2015, s. 98). On huomionarvoista, että tämä huomio Russellin pysähtyneen kellon tapauksesta on myös linjassa tässä tutkielmassa pääluvussa 4 esitetyn argumentin kanssa.

Tulkitsen Dutantin esityksen implikoivan, että koska sekä aiemmin historiasta että Gettierin omasta esityksestä löytyvissä vastaesimerkeissä on mukana satuma, aikaisempien vuosisatojen filosofit olisivat tunnistaneet tämän ja näin ollen pitäneet kyseisiä tapauksia sattumalta tosina uskomuksina, jotka eivät ole oikeutettuja. Tutkin tämänkaltaista argumenttia sen nykymuodossa tämän maisterintutkielmani pääluvussa 4, joka käsittelee Gettier-vastaesimerkkien kritiikkejä.

Dutant päättelee, että monien (tai jopa lähes kaikkien) menneisyyden filosofien tietokäsitykset ovat luokiteltavissa ”klassiseksi infallibilismiksi”. (Dutant, 2015, s. 105). Toisin kuin Gettierin vastaesimerkkien oletama fallibilismi, joka korostaa tiedon erehtyväisyyttä, klassinen infallibilismi ei ole siis altis Gettierin vastaesimerkkien tapaisille ongelmille (Lammenranta, 2022, s. 100). Toisin sanoen fallibilismissä oikeutuksesta ei välttämättä seuraa proposition totuus (Hetherington, ei pvm.).

Dutant mukaan Gettier-tapaukset olivat jatkumoa 1900-luvulla suosiota saavuttaneelle näkemykselle, jossa infallibilismin ajateltiin olevan liian altis perinteisille skeptisille argumenteille, jotka nousivat tiedon ehdottoman varmuuden vaatimuksista (Dutant, 2015). Kuten Malin Grahn-Wilder kirjoittaa, skeptisiä asenteita tiedon mahdollisuuteen löytyy kuitenkin filosofiassa jo antiikista alkaen (Grahn-Wilder, 2016, s. 6). Niiniluodon mukaan skeptisismen tutkija Myles Burnyeat myös painottaa, että koko todellisuuden olemassaoloa koskeva radikaali teoreettinen skeptisismi sai selkeän muotoilun viimeistään uuden ajan alussa, Descartesin filosofiasta lähtien (Niiniluoto, 2016, s. 325). Klassinen infallibilismi hylkäys ei siis ollut seurausta siitä, ett-eikö skeptisiä argumentteja olisi tunnettu jo aiemmin. Nähdäkseni Dutantin esitys implikoi, että 1900-luvun (mahdollisesti loogisen positivismin ja empirististen tieteiden nousun) myötä tapahtui ratkaiseva muutos siinä, miten klassisen infallibilismin ja skeptisten argumenttien keskinäiset suhteet käsitettiin. Ennen tätä kehitysvaihetta *lähes kaikki* länsimaiset filosofit olisivat hänen mukaansa kannattaneet klassista infallibilismia – aina ”hellenismin totuusstandardien väittelyistä” Descartesin radikaaliin fundamentalismin kautta 1900-luvun puoliväliin (Dutant, 2015, s. 105). Dutantin kanta tavoittaa nähdäkseni hyvin ajan yleisen käsityksen tiedon luonteesta.

Näin ollen, kun klassinen infallibilismi nähtiin kestävämmänä, siirryttiin keskustelemaan fallibilististen tietokäsityksien eroista (Dutant, 2015). Tästä seurasi Dutantin mukaan *näkemyksen internalistisesta fallibilismista*. Tässä paradigmassa oikeutus ymmärretään internalistiseksi seikaksi, jonka täytyy sisältää jonkinlainen viittaus eli *indikaatio* proposition totuuteen, vaikkei totuus suoraan seuraisi tästä viittauksesta (ts. erehtyväisyys). Dutantin mukaan myös Roderick Chisholm kannatti tällaista näkemystä eli filosofi, johon Gettier viittaa vuoden 1963 artikkelissaan (Dutant, 2015; Gettier, 1963). Dutant argumentoi, että fallibilististen käsitysten hallintajakso analyttisen filosofian piirissä olisi kestänyt vain noin yksitoista vuotta ja että sen lyhytikäinen kannatus päättyi, kun Gettier julkaisi artikkelinsa klassisen tiedon vastaesimerkkeineen vuonna 1963 (Dutant, 2015, s. 115; Gettier, 1963).

Myös Le Morvan kritisoi ajatusta, että klassinen tiedon määritelmä olisi laajasti historiallisesti kannatettu. Dutantin lailla Le Morvan esittää, että klassista tiedon

määritelmää ei olisi tarkasti ottaen löydettävissä kovinkaan monen ennen 1950-lukua kirjoittaneen historiallisen filosofin tuotannosta (Le Morvan, 2017). Le Morvan käsittelee systemaattisesti Platonin, Descartesin, Kantin sekä Russellin tietoteorioita ja lisäksi ainakin seitsemän muun filosofin kantoja todeten, että näiden tarkasteltujen filosofien tietokäsitykset eivät vastaa yksiselitteisesti klassista tiedon määritelmää. Le Morvan hyödyntää kahta kategoriaa, joilla hän luokittelee tutkimiaan historiallisia tekstejä. Ensimmäinen kategoria on selkeästi klassista tiedon määritelmää vastaavat käsitykset tiedosta, ja toinen on *sinnepäin* -kategoria, johon kuuluvat kaikki tuon määritelmän käsitteellisessä lähimaastossa sijaitsevat tietokäsitykset (engl. "in the ballpark"). (Le Morvan, 2017).

Niin ikään Le Morvan kirjoittaa, että esimerkiksi Kantin kohdalla se, kannattiko tämä jonkinlaista klassisen tiedon määritelmän muotoa, olisi hänen käsiteltäväkseen liian laaja tekstitulkinallinen kysymys, kun taas Platonin *Theaitetos*-dialogissa Platonin Sokrates-hahmon esittämä määritelmä on parhaimmillaankin lähinnä "sinnepäin" klassista tiedon määritelmää. Le Morvan luokittelee kaikki muutkin aikaisempien vuosisatojen filosofien tietokäsityksen parhaimmillaankin sinnepäin-kategoriaansa. (Le Morvan, 2017).

On muistettava, että Gettier *itse* esitti vain kaksi filosofia (Roderick Chisholm ja Platon), jotka olisivat hänen mukaansa kannattaneet klassista tiedon määritelmää (Gettier, 1963; Le Morvan, 2017, s. 1221). Le Morvan luokittelu johtaa ajattelemaan, että myös nämä filosofit kannattivat lähinnä jotain näkemyksiä, jotka olivat lähellä (eli sinnepäin) klassista tiedon määritelmää mutta eivät suinkaan yhteneviä sen kanssa. (Le Morvan, 2017). Niinpä Gettierin nykykeskustelujen kannalta käänteentekevä artikkeli ei itse esitä kunnollista argumenttia olettamansa "klassisen tiedon määritelmän" historiallisuuden puolesta (ks. Gettier, 1963). Vaikuttaisi siltä, että klassisen tiedon määritelmän historiallisuus olisi virheellisesti erityisesti Gettierin jälkeisen keskustelun esittämä näkemys.

Le Morvanin tutkimus on nähdäkseni pääasian kannalta vakuuttava. Dutantin johtopäätöstä tukien se osoittaa, kuinka Gettierin kritisoima tietokäsitys ei ole löydettävissä menneisyyden filosofeilta ainakaan tarkasti ottaen, ja että Gettier ei ehkä itse myöskään näin väittänyt (Le Morvan, 2017, s. 1221). Tämä viittaisi siihen, että Gettierin vastaesimerkit eivät olleet suunnattu klassiseen tiedon määritelmään ainakaan siinä muodossa kuin klassiset infalliblistit sen ymmärsivät, ja ne vastaesimerkit, jotka Gettier esitti, eivät välttämättä kumonnet mitään historiallisesti eikä nykykeskustellullisesti merkittävää kantaa. Toisin sanoen Gettierin vastaesimerkit olisivat Dutantin ja Le Morvanin näkemysten valossa *pyrkineet* kumoamaan jonkinlaista oikeutetun toden uskomuksen käsitystä, mutta koska ne saattoivat olla virheellisesti muodostuneita, kuten myöhemmin osoitan, ne eivät oikeastaan pureet mihinkään nykykeskustelun eikä historian merkittävään tietoteoreettiseen kantaan. Dutantin tutkimuksesta saatiin viitteitä siitä, että jo menneisyyden filosofit saattoivat ymmärtää ei-tiedoksi sattuman sisältävät tapaukset, joita myöhemmin nimitettiin Gettier-tapauksiksi (Dutant, 2015, s. 98)

2.4 Platonin klassinen tietokäsitys *Theaitetos*-dialogissa

Edellä tutkin, kuinka klassisen tiedon määritelmän historiallisuus mitä luultavimmin virheellinen käsitys. Tästä huolimatta, kuten Gettierkin esittää, Platonin *Theaitetos*-dialogista on löydettävissä nähdäkseni kuitenkin jonkinlainen klassinen tietokäsitys (Gettier, 1963). Le Morvan kuitenkin esittää, että Platonin tietokäsitys *Theaitetos*-dialogissa olisi vain sinnepäin oikeutettua toden uskomuksen tietokäsitystä. Tästä olen kuitenkin eri mieltä. Le Morvan nimittäin esittää, että Platonin *Theaitetos*-dialogissa esitetty käsitys ei edustaisi klassista tiedon määritelmää siinä muodossa, jonka Gettier pyrki kumoamaan: tiedon analyysi, jonka muodostavat ”tosi uskomus” ja ”oikeutus” (Le Morvan, 2017). Le Morvan löytää Platonin *Theaitetos*-dialogista ”toden uskomuksen” kuvauksen, mutta ei oikeutuksen ideaa:

If we understand a logos in this context as an account or explanation, rather than a justification, then this passage does not give us an example of a JTB conception of knowledge. In any case, Plato does not depict Socrates as accepting the definition of knowledge as true belief with a logos, for the dialogue ends inconclusively after considering and rejecting three accounts of what this logos could be. (Le Morvan, 2017, s. 1224).

Le Morvan viittaa *Theaitetos*-dialogin kohtaan, jossa keskustellaan ”todesta uskemuksesta”, johon on liittynyt ”perustelu” eli ”logos” (Le Morvan, 2017; *Theaitetos* 201c-d). Tarkasti ottaen Sokrateen argumentti Platonin *Theaitetos*-dialogissa mainitsee, että oikea käsitys ilman perustelua tai järkiperustetta ei voi olla tietoa. *Theaitetos*-dialogissa samassa yhteydessä esitetään myös, että ”selittämätön jää tiedon ulkopuolelle”, mikä osoittaa, kuinka *logos* on keskeinen, välttämätön kolmas elementti Platonin kuvaaman Sokrateen tietokäsityksessä. (*Theaitetos*, 201c).

On siis selvää, että Platonin *Theaitetos*-dialogissa esittämän käsityksen on ainakin sisällettävä ”totuus” ja ”uskomus” sekä jokin kolmas elementti, jota ilman ”tosi uskomus” ei voi muodostaa tietoa ja jota Platon nimittää kreikan kielen *logos*-sanalla eli kutsuu eräänlaiseksi ”perusteluksi” tai ”ymmärrykseksi” (Le Morvanilla käännetty engl. *account* tai *explanation*). Le Morvanin mainitsee kuitenkin eksegeettisen ongelman Platonin *logos*-käsitteen tulkinnassa (Le Morvan, 2017). Hänen kohtaama tekstitulkinallinen päähaaste on hänen itsensä mukaan se, voidaanko Platonin *Theaitetos*-dialogin loppuosan tutkima *logos* tulkita identtiseksi nykyepistemologian käsittelemän oikeutuksen idean kanssa. Le Morvan ei pidä vakuuttavana tulkita Platonin *logos*-käsitettä riittävän yhteneväksi modernin tietoteorian oikeutuksen käsitteen kanssa. (Le Morvan, 2017).

En kuitenkaan pidä uskottavana, että Platonin käsitys oikeutuksesta perusteluna tai ymmärryksenä (*logos*) olisi *ratkaisevasti* eri kuin nykytietoteorian käsitys oikeutuksesta. On nimittäin muistettava, että nykyepistemologian tiedon luonnetta kos-

kevissa keskusteluissa myös modernit oikeutusteoriat esittävät keskenään varsin erilaisia näkemyksiä siitä, mikä oikeutuksen sisällön tulisi olla (Lammenranta, 2022, s. 50–141; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 7–10). Pidän perusteltuna, että Platonin käsitystä oikeutuksesta oikeana perusteluna tai ymmärryksenä olisi käsiteltävä muiden oikeutusteorioiden rinnalla yhtenä oikeutusteorioista. Huomioiden Platonin rationalistisen käsityksen ja idealismin, hänen näkemyksensä oikeutuksesta (*logos*) ovat mitä luultavimmin yhdenmukaisia ainakin joidenkin oikeutuksen internalististen teorioiden kanssa (ks. Thesleff, 1998, s. 36–37).

Edellä mainitusta voidaan nähdäkseni päätellä se merkittävä seikka, että Platonin *logos* tulkittuna vaikkapa oikeaksi ymmärrykseksi voisi tarjota selityksen klassisen tiedon määritelmän ja Gettier-vastaesimerkkien ristiriitaisille intuitioillemme, joiden mukaan Gettierin kuvaamissa tiedollisissa tilanteissa kaikki kolme ehtoa täyttyvät, mutta intuitiivisesti emme halua näissä puhua tiedosta (ks. intuitioista mm. Lammenranta, 2022, s. 100). Kuten Ichikawa ja Steup kirjoittavat, Gettierin vastaesimerkkien ylittämiseksi olisi mahdollista vahvistaa oikeutusehtoa niin, että Gettier-tapausten eivät olisi oikeutettuja (Ichikawa ja Steup, 2018, s. 12). On nähtävissä, että Platonin oikean ymmärryksen (*logos*) käsite olisi juuri tällainen strategia, sillä Gettier-tapauksissa oikean ymmärryksen saavuttaminen ”perusteluna” todelle uskomukselle sulkisi pois mahdollisuuden olla sattumalta oikeassa. Tämä implikoisi, että oikea ymmärrys olisi jotenkin kokonaisvaltaisempi oikeutuskäsitys eli Gettier-tapauksia vastaan paremmin suojattu kuin ne fallibilistiset käsitykset, jotka hallitsivat Dutantin mukaan analyyttisen filosofian keskusteluja 1900-luvun alkupuolella (Dutant, 2015). Tätä tukee muun muassa Dutantin huomio siitä, että ”historiallisesti” filosofit ovat pitäneet ennen Gettieria esitettyjä ”Gettier”-tapauksia vain ”tosina uskomuksina”, sillä kenties he ymmärsivät oikeutuksen laajemmin ”ymmärryksenä” kuin mitä mm. Gettier (Dutant, 2015). Vaihtoehtona on toki se, että filosofit, joihin Dutant viittaa, olivat yksinkertaisesti infallibilisteja, ja siten eivät pitäneet Gettier-tyylisiä tapauksia oikeutettuina tai mielekkäinä. Onkin mahdollista, että oikean ymmärryksen saavuttaminen ajateltiin infallibilistiseksi, jolloin myöskään Gettier-tapauksia ei voinut syntyä.

Merkittävä johtopäätökseni Gettierin vastaesimerkeistä Dutantin ja Le Morvanin tutkimusten pohjalta liittyykin Ichikawa ja Steupin tekemiin huomioihin, että klassisen tietokäsityksen on Gettierin vastaesimerkeistä selvitäkseen valittava kaksi strategiaa, joista toinen on vahvistaa oikeutuskäsitystä niin, että se sulkee pois Gettier-tapausten ei-oikeutettuna käsityksinä (Dutant, 2015; Le Morvan, 2017; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 12). Tämän voi tulkita nimittäin myös kääntäen; ehdotankin, että Gettier itse saattoi *supistaa* Platonilta juontuvaa tietokäsitystä oikeutuksen suhteen sellaiseksi klassisen kolmiehtoisen tietokäsityksen kapeaksi muodoksi, jota ei siis aiemmin kukaan ollut laajasti kannattanut, ja ainoastaan jota vastaan Gettierin vastaesimerkit näyttivät aluksi purevan. Tässä tutkielmassa tietysti osoitan, että Gettierin vastaesimerkit eivät pure klassiseen tietokäsitykseen, sillä Gettierin muodostama oikeutetun tosi uskomuksen käsitys on kestävämpi niissä esiintyvän sattuman ja se-

manttisen virheen nojalla. Tällöin ne siis eivät ole oikeutettuja tosia uskomuksia eivätkä tarjoa klassista tiedon määritelmää kumoavia vastaesimerkkejä. Tätä tarkastellaan seuraavissa pääluvuissa 4 ja 5 sen jälkeen, kun Gettier-tapaukset on ensin pohjustettu pääluvussa 3.

3 KLASSINEN TIEDON MÄÄRITELMÄ JA GETTIERIN VASTAESIMERKIT

Vuonna 1963 Edmund Gettier julkaisi käännteentekevän artikkelinsa ”Is Justified True Belief Knowledge”, joka kyseenalaisti klassisen eli perinteisen tiedon määritelmän, ja joka vaikutti painokkaasti koko tietoteoreettisen tutkimuksen suuntaan siitä edespäin (Gettier, 1963). Niinpä 1900-luvun ja 2000-luvun tietoteoreettisessa tutkimuksessa Edmund Gettierin mukaan nimetyt ”Gettier-tapaukset” nostivat klassisen tiedon määritelmän keskeiseksi tutkimusaiheeksi. Gettierin esittämät vastaesimerkit sekä myöhemmin niitä argumentatiivisesti vastaavat muunnelmat muodostuivat keskeisimmiksi klassisen tiedon määritelmän kestävyuden haastajiksi. (mm. Lammenranta, 2022, s. 101)

Tässä pääluvussa 3 selvitän, mikä oli Gettierin vastaesimerkkien kritiikin keskeinen sisältö, joka pyrki kyseenalaistamaan klassisen tiedon määritelmän kestävyuden. Selvitän ensin kahden alkuperäisen Gettierin esittämän vastaesimerkin eli tapauksen sisällön, minkä jälkeen lyhyesti selvitän vastaesimerkkien seurauksia tietoteoreettiselle keskustelulle klassisen tiedon määritelmän korjauksien suhteen. Lisäksi tutkin, millaisia oletuksia Gettierin alkuperäisiin vastaesimerkkeihin sisältyy.

Gettierin artikkelin keskeinen argumentti klassisen tiedon määritelmän riittämättömyydestä perustui kahteen *Gettier-tapaukseen* eli esimerkkiin, joissa klassinen kolmiosainen tiedon määritelmä (oikeutettu tosi uskomus) täyttyy, mutta ei intuitiivisesti vaikuta tiedolta (Gettier-tapausten intuitioista ks. mm. Lammenranta, 2022, s. 100; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 12; Weatherson, 2003). Gettier-tapausten keskeinen tavoite oli osoittaa, että eräissä oikeutettujen tosien uskomuksien tapauksissa tiedon ehtojen täytyminen on sattuman tai hyvän onnen tulosta, jolloin intuitiivisesti ei vaikuta perustellulta, että kyseessä olisi *tietäminen* tai *tieto* (Gettier, 1963; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 12; Lammenranta, 2022, s. 98–100). Gettier, ja hänen myötänsä muutkin filosofit, päättelivät näin ollen, että vaikka monissa tilanteissa klassiset kolme ehtoa ovat riittäviä tietoon, näin ei ollut kaikissa tilanteissa (niin kutsutut Gettier-tapaukset). Gettierin alkuperäiset kaksi vastaesimerkkiä perustuivat tietoon päättelyyn kautta, mutta myöhemmin Gettierin esittämien jälkeen esitettiin lukuisia vastaavia Gettier-

tapauksia, joissa tiedon muodostaminen perustui päättelyn sijaan myös muihin tapoihin, kuten havaintotietoon (Gettier, 1963; Mizrahi, 2016).

Gettierin vastaesimerkkien vaikutukset olivat merkittävät. Gettierin artikkeli ja sen esittämät tapaukset aiheuttivat haastavan tilanteen, jossa yhdellä tietoteorian keskeisimmällä käsitteellä, ”tiedolla”, ei ollut täysin pätevää tai hyväksyttyä määritelmää. Gettierin 1963 julkaiseman artikkelin jälkeen osa tietoteoreetikoista hyväksyi Gettierin vastaesimerkit hyläten perinteisen määritelmän; toiset puolestaan kehittivät uusia lisäehtoja klassiselle määritelmälle, jotta se voitaisiin päivittää vastaamaan Gettierin asettamaan haasteeseen (Lammenranta, 2022, s. 101–107). Näitä niin kutsuttuja ”neljänsiä lisäehtoja” selvitetään lyhyesti tässä maisterintutkielman kappaleessa 3.3.

Muun muassa yhä nykyään ainoa yleisesti hyväksytty määritelmä tiedolle on muotoa ”tosi uskomus + [jokin lisäehto]”, joka tosin säilyttää pääosin klassisen tiedon määritelmän ehdot (Lammenranta, 2022, s. 161; ks. myös Ichikawa ja Steup, 2018). Nähdäkseni tämä on osoitus siitä, että klassista tiedon määritelmää ei ole oltu Gettierin vaikutusvaltaisista vastaesimerkeistä huolimatta täysin valmiita hylkäämään. Tämä on tärkeää pitää mielessä arvioitaessa kokonaisuudessaan klassisen tiedon määritelmän kestävyyttä ja uskottavuutta sekä tämän maisterintutkielman johtopäätöksiä. Myöhemmin perinteistä tiedon määritelmää sellaisenaan on myös puolustettu (ks. mm. de Grefte, 2021; Mizrahi, 2016; Weatherson, 2003). Eräät tässäkin maisterintutkielmassa mainitut tietoteoretikot myös siirtyivät täysin uusiin tiedon analyysiin, joissa perustavanlaatuisessa roolissa esiintyi itsessään tieto eivätkä sitä muodostavat osaset (ks. Williamson, 2000).

On kuitenkin todettava, että tämän maisterintutkielman tavoitteena ei ole selvittää kaikenkattavasti, mitkä tiedon analyysit onnistuvat ja mitkä eivät, tai mitkä perinteisen tiedon määritelmän korjauksista ovat vetovoimaisimpia tai kestävimpiä. Mielenkiintoisuudestaan huolimatta Gettierin tunnetun artikkelin jälkeinen eli 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun tiedon määritelmää koskeva filosofinen keskustelu on kokonaisuudessaan liian laaja käsiteltäväksi tässä maisterintutkielmassa. Klassisen tiedon määritelmän korjausehdotuksia ja nimellisesti joitain muita tietoteoreettisia näkemyksiä, kuten Timothy Williamsonin tieto ensin-käsitys, on mainittu vain osoittaakseni, kuinka merkittävä vaikutus Gettier-vastaesimerkeillä oli tietoteorian tutkimukseen (Williamson, 2000).

Vaikka on tunnistettavissa, kuinka merkittävä Gettier-vastaesimerkkien vaikutus tietoteoriaan ja tiedon määritelmän tutkimukseen on ollut, näkemykseni mukaan klassisen tiedon määritelmän tutkimus ei ole vielä tullut päätökseen tyhjentävästi. Tämä huomioiden erilaisten Gettierin vastaesimerkkien jälkeisen filosofian tutkimuksen selvittäminen ei ole tämän maisterintutkielman tavoite. Sen sijaan päätaavoitteenani tästä edespäin on puolustaa perinteistä tiedon määritelmää esittelemällä ja tutkimalla mielestäni vakuuttavimpia Gettierin vastaesimerkkien kritiikkejä.

Kuten Weatherson muistuttaa, on huomioitava, että kokonaisuudessaan klassinen tiedon määritelmä on edelleen varsin vetovoimainen ja ansiokas tiedon analyysi,

ja sitä vastaan esitetyt vastaesimerkit Gettierin esittämien lisäksi ovat kohtuullisen vähäisiä (Weatherson, 2003, s. 10). Tästä johtuen perinteinen tiedon määritelmä on edelleen relevantti ja mielekäs filosofinen tutkimuskohde, joka ansaitsee tarkempaa tutkimusta. Klassinen tiedon määritelmä edelleen toimii verrattain hyvin siinä ”tehtäväsään”, johon se on luotu: luomaan riittävän toimiva ja ymmärrettävä yleinen määritelmä sille, mitä kutsumme tiedoksi.

3.1 Gettierin vastaesimerkit

Vuonna 1963 Edmund Gettier julkaisi tietoteorian mullistavan artikkelinsa ”Is Justified True Belief Knowledge”, jossa Gettier esitti kaksi vastaesimerkkiä, joissa molemmissa esiintyy (väitetysti) oikeutettu tosi uskomus (Gettier, 1963). Yleisesti Gettierin vastaesimerkeissä ”intuitiomme” mukaan kumpaakaan ei kuitenkaan tulkita tiedon instansseiksi, vaikka kaikki kolme perinteisen tiedon määritelmän ehtoa täytyvätkin, sillä niissä on keskeisesti mukana *sattuma* tai hyvä onni (Gettier, 1963). Sattumaa/hyvää onnea ei siis ajatella yhteensopivaksi oikeutetun toden uskomuksen kanssa (Lammenranta, 2022, s. 100).

Tyypillinen Gettier-tapaus hieman alkuperäisestä, Gettierin artikkelissa ensimmäisenä esitetystä yksinkertaistettuna on seuraavanlainen: Oletetaan, että Smith ja Jones ovat hakeneet samaa työpaikkaa. Smith uskoo oikeutetusti proposition (q) ”Jones saa paikan, ja Jonesilla on kymmenen kolikkoa taskussaan”. Smithin uskomuksen oikeutus perustuu siihen, että hän on kuullut yrityksen pääjohtajalta Jonesin tulevan valituksi, ja Smith on itse laskenut kymmenen minuuttia sitten Jonesin taskussa olevat kolikot. Smith muodostaa oikeutetun toden uskomuksen, että ”paikan saavalla miehellä on kymmenen kolikkoa taskussaan”. Kuitenkin Smithille tuntemattomasta syystä hän itse saakin paikan Jonesin sijasta ja hänellä on kuin onkin tietämättään kymmenen kolikkoa myös taskussaan. Smithin uskomus on tosi sekä oikeutettu, mutta intuitiomme kertoo, että koska uskomuksen totuus oli sattumaa tai hyvää onnea, Smith ei tiennyt, että hän saa työpaikan. (mukailtu Gettier, 1963 ja Lammenranta, 2022, s. 98–99).

Edellä esitetyssä Gettier-tapauksessa Smithin oikeutus propositionille q muodostuu yrityksen pääjohtajan henkilökohtaisesta lausunnosta, joka väitetysti muodostaa pätevä oikeutuksen kyseiselle propositionille. Tämän seurauksena propositio q muodostaa kaikki perinteisen tiedon määritelmän kriteerit täyttävän uskomuksen. Kuitenkin *sattumalta* tilanne muuttuukin, mutta uskomus säilyy yhä totena sekä oikeutettuna Gettierin mukaan, joskin siis *sattumalta*. Hyvän onnen tai sattuman seurauksena Smithillä itsellään onkin kymmenen kolikkoa taskussaan, ja näin ollen oikeutettu uskomus osoittautuu todeksi. Gettierin mukaan kuitenkaan Smithin ei voida sanoa tietäneen, että Smith valitaankin (Gettier, 1963).

Vastaavasti toinen Gettierin esittämistä alkuperäisistä vastaesimerkeistä, jälleen hieman yksinkertaistettuna, on seuraavanlainen: Oletetaan, että Smith uskoo oikeutetusti proposition (t) "Jones omistaa Fordin". Smithin uskomuksen oikeutuksena on se, että niin kauan kuin Smith kykenee muistamaan, Jonesilla on ollut Ford, ja hän on saanut tältä jopa kyydin useita kertoja. Kuvitellaan lisäksi, että Smithillä on toinen ystävä, Brown, jonka olinpaikka on täysin tuntematon Smithille. Näin ollen Smith muodostaa uskomuksen (r) "Jones omistaa Fordin tai Brown on Barcelonassa. Loogisesti r seuraa t :stä², ja Smith huomaa tämän, päätellen r :stä t :hen. Kuvitellaan kuitenkin lisäksi, että Jones ei omistakaan Fordia ja että Smithin tietämättä Brown on kuin onkin Barcelonassa. (mukailtu Gettier, 1963; Lammenranta, 2022, s. 100–101). Näin ollen Smith ei tiedä, että p , vaikka p on tosi, Smith uskoo, että p , ja hänen uskomuksensa, että p , on oikeutettu. Vaikuttaisi, että Smithillä on vain onnea, että Brown oli kuin olikin Barcelonassa ja että hänen uskomuksensa p on tosi. Jälleen Gettierin mukaan Smithillä on oikeutettu ja tosi uskomus, joka ei kuitenkaan ole tietoa (Gettier, 1963; Lammenranta, 2022, s. 100–101).

Näin ollen Gettierin ymmärrettiin osoittavan, että on olemassa eräitä tapauksia, joissa perinteiset kolmea ehtoa tiedolle eivät takaa tietoa, vaikka sinällään ehdot kyllä täytyvät (mm. Lammenranta, 2022, s. 100; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 11–12; ks. myös Gettier, 1963). On huomattava, että kyseessä ei siis ole muodollisten kriteerien tai ehtojen ongelma, vaan se, että episteemiset intuitiot eivät vastanneet Gettierin vastaesimerkkien kuvaamaa episteemistä tilannetta. Lammenranta kirjoittaa Gettierin esittämien tapausten olevan "tapauksia, joissa meillä on tosi ja oikeutettu uskomus, joka ei kuitenkaan intuitioidemme mukaan ole tietoa" (Lammenranta, 2022, s. 100). Näin ollen Gettierin esittämien tapausten nähtiin muodostavan vakuuttavat vastaesimerkit klassiselle tiedon määritelmälle.

3.2 Gettierin vastaesimerkkien taustaoletukset

Gettierin esittämät vastaesimerkit voivat vaikuttaa vakuuttavilta ensinäkemällä. Niihin sisältyy kuitenkin keskeisiä taustaoletuksia, joihin Gettier-tapaukset nojaavat, ja joiden tarkempi tutkimus on olennaista. Edellisessä kappaleessa 3.1 on esitelty keskeisimmiltä osiltaan Gettierin klassista tiedon määritelmää vastaan esittämät vastaesimerkit. Koska nähdäkseni Gettierin vastaesimerkkejä on syytä tarkastella varsin tarkasti niiden todellisen painoarvon selvittämiseksi, on tärkeää tutkia, millaisia taustaoletuksia sisältyy Gettierin esittämiin alkuperäisiin tapauksiin. Näin on myös mahdollista selvittää niitä taustaoletuksia, jotka mahdollisesti laajalti epistemologit sekä muut filosofit hyväksyvät kenties ymmärtämättä, että ne voivat itseasiassa olla merkittävässä asemassa osoittamassa Gettier-tapaukset kestävämmiksi tai painoarvoltaan vähäisiksi klassista tiedon määritelmää arvioitaessa.

² Kyseessä on totuuden säilyttävä *Disjunktion tuontisääntö*. (ks. mm. Rantala ja Virtanen, 2003, s. 74)

3.2.1 Taustaoletus fallibilismista eli tiedon erehtyväisyydestä

Gettierin vastaesimerkkien ensimmäinen taustaoletus on fallibilismi, joka korostaa tiedon erehtyväisyyttä. Fallibilismi merkitsee toisin sanoen sitä, että *uskomuksen totuus ei seuraa väistämättä sen oikeutuksesta* (ks. mm. Lammenranta, 2022; Hetherington, ei pvm.). Fallibilismi mahdollistaa sen, että uskomus voi olla oikeutettu ja tosi, mutta koska proposition totuus ei seuraa välttämättä oikeutuksesta, sen todeksi tekevä seikka voi olla täysin muu kuin se, millä uskomus on oikeutettu (Lammenranta, 2022, s. 100–101).

On muistettava, että kuten Lammenranta huomauttaa, Gettierin vastaesimerkit voidaan siis varsin triviaalisti ohittaa, mikäli vain hyväksymme fallibilismia vastaan asettuvan käsityksen eli infallibilismin, jossa oikeutuksesta seuraa aina *väistämättä* väitteen totuus (Lammenranta, 2022, s. 101; myös Dutant, 2015, s. 114). Usein ajatellaan, että tästä seuraava *skeptisismi*, eli se, että tällaisia ehdottomasti erehtymättömyyttä vaativia oikeutettuja uskomuksia on niin vähän tai ei lainkaan, on kuitenkin suurempi haaste tiedon mahdollisuudelle kuin Gettierin vastaesimerkit ovat tiedon määritelmälle (Lammenranta, 2022, s. 100–101; Dutant, 2015, s. 114). Tämä saattaa olla totta kuitenkin vain tietoteorian nykykeskustelussa; tässä tutkielmassa pääluku 2 antoi viitteitä, että historiallisesti klassista infallibilismia kannatettiin laajalti, eikä skeptisismiä välttämättä nähty niin suurena ongelmana.

Nähdäkseni ei ole syytä kyseenalaistaa ainakaan sitä, olettiko Gettierin vastaesimerkit fallibilismin. Esimerkiksi Dutantin tutkimus on vakuuttavasti kuvannut sitä muutosta klassisesta infallibilismista fallibilismiin, joka Dutantin mukaan loi ylipäättään edellytykset Gettierin esittämälle kritiikille (Dutant, 2015). Toinen tärkeämpi kyseminen liittyykin Gettierin toiseen taustaoletukseen, joka linkittyy myös vahvasti fallibilismin oletukseen. Tutkin seuraavaksi Gettierin toista taustaoletusta, eli oletusta sattuman ja tiedon yhteensopimattomuudesta.

3.2.2 Yhteensopimattomuuden taustaoletus: tiedon ja sattuman yhteensopimattomuus

Gettierin esittämässä kahdessa vastaesimerkissä on sattumaa tai hyvää onnea, että uskomus osoittautuu todeksi. Tämä on varsin yleisesti hyväksytty näkemys, jonka mm. Linda Zagzebski on vakuuttavasti tuonut esiin (Zagzebski, 1994; ks. myös Ichikawa ja Steup, 2018, s. 21–26). Ensimmäisen tapauksen sattumaa Gettier itse luonnehtii seuraavasti:

But imagine, further, that unknown to Smith, he himself, not Jones, will get the job. And, also, unknown to Smith, he himself has ten coins in his pocket. (Gettier, 1963).

Gettierin ensimmäisessä vastaesimerkissä kuvitellaan siis, että Smith ei itse tiedä saavansa työpaikan, ja lisäksi Smithille täysin tuntemattomasta syystä Smithillä

on kymmenen kolikkoa taskussaan. Tässä tapauksessa ”sattumalla” tai ”hyvällä onnella” viitataan siihen, että Smithille kolikoiden löytyminen taskusta on ennakoimattonta ja ilman selkeää syy-seuraussuhdetta. Näin ollen Smithille tietämättömät seikat, eli hänen taskussaan (ennakoimattomasti) olevat kolikot, tekivät alkuperäisestä uskemuksesta ”paikan saavalla miehellä on kymmenen kolikkoa taskussaan” toden. Koska kuitenkin kyseinen *oikeutettu uskomus* päättyi todeksi sattuman/hyvän onnen seurauksena, se ei ole Gettierin mukaan tiedon instanssi (Gettier, 1963).

Yleisesti tiedon analyysien oikeutusehdon ajatellaan nimenomaisesti tähtäävän siihen, että tiedosta eliminoitaisiin mahdollisuus olla sattumalta oikeassa (Engel, 2021, s. 34; myös fallibilismin suhteen ks. Lammenranta, 2022, s. 98). Tästä syystä Gettierin vaikuttaisi hylkäävän kuvaamansa tapaukset tiedollisina tilanteina, sillä ne eivät kyenneet eliminoimaan sattumaa (ks. Gettier, 1963). Ja kuten Zagzebski myöhemmin pyrki osoittamaan, itseasiassa mitkään Gettier-tyyliset tapaukset edes neljännellä ehdolla korjattuina eivät vaikuttaisi kykenevän tähän (Zagzebski, 1994, s. 72; ks. myös Ichikawa ja Steup, 2018, s. 21–26).

Näin ollen Gettierin taustaoletuksena vaikuttaisi olevan nimenomaisesti tiedollinen inkompatibilismi, eli näkemys, että tieto ei ole yhteensopivaa sattuman tai hyvän onnen kanssa. Tämän tulkinnan puolesta puhuu se, että Gettier ilmaisi, että kuvailemansa tilanteet eivät ole ”tiedon instansseja”, eli hän ei pitänyt niitä tietona (Gettier, 1963). Gettier siis olettaa, että tapauksissaan tosi uskomus on oikeutettu eli hyvin perusteltu siitä huolimatta, että lopulta todeksi tekevät asiantilat ovat täysin ennakoimattomasti tai hyvän onnen myötä tosia. Tällaista tiedollista tilannetta Gettier ei kuitenkaan kutsunut *tiedoksi*, mikä viittaakin inkompatibilismiin. Jos siis Gettier olisi ollut kompatibilisti, tällöinhän hänelle luultavimmin oikeutuksen ja sattuman välillä ei olisi ollut ongelmaa, ja Gettierin kuvaamat tapaukset hän olisi mahdollisesti hyväksynyt tiedoksi, sillä kaikki kolme tiedon ehtoa kuitenkin täyttyvät.

Tämän kappaleen tärkein huomio onkin tuoda esiin ne taustaoletukset, jotka Gettier itse vaikutti hyväksyvän. Näin ollen nojaten kyseisiin taustaoletuksiin myöhemmissä argumenteissa saa Gettier-tapauksia vastaan esitetty kritiikki lisää vakuuttavuutta. Vasta kuitenkin myöhemmin pääluvussa 4 esitän, että erityisesti yhteensopimattomuuden taustaoletus voisi tarkoittaa sitä, että Gettier ei ajatellut esittämiensä tapausten uskomusten olevan sittenkään oikeutettuja tosia uskomuksia. Tai ainakin johdonmukaisesti samoista taustaoletuksista voidaan uskottavammin päätellä *eri* lopputulemaan, kuin minkä Gettier itse vaikutti hyväksyvän (Gettier, 1963).

Toisin sanoen, mikäli osoitettaisiin, että käsitykseemme oikeutuksesta ei sovi sellaiset oikeutuksen prosessit, jotka sisältävät jonkinasteista sattumaa, ennakoimattomuutta tai hyvää onnea, Gettierin vastaesimerkeissä ei olisi kyse siis oikeutetuista tosista uskomuksista. Näin ollen ne eivät myöskään toimisi vastaesimerkkeinä klassiselle tiedon määritelmälle. Myöhemmin tässä maisterintutkielmassa esitän, että Gettier saattoi jopa itse tietämättään osoittaa, että kuvailemissaan tapauksissa oli kyse tosi

uskomuksista, jotka eivät olisi olleet oikeutettuja. Tähän palataan Gettierin vastaesimerkkejä kohtaan esitettyä kritiikkiä tutkivassa luvussa 4 ja tutkielmani johtopäätöksiä esittävässä pääluvussa 5.

3.3 Klassisen tiedon määritelmän korjausehdotukset

Tässä kappaleessa tutkin lyhyesti, mitä Gettierin vastaesimerkeistä seurasi tiedon määritelmän ympärillä käydylle filosofiselle keskustelulle. Kappaleeni tarkoituksena on osoittaa tukea tämän tutkielman pääesitykselle, jonka mukaan klassinen tiedon määritelmä voidaan nähdä kestäväenä tiedon analyysinä. Tässä kappaleessa esitetäänkin, että koska mitkään korjausehdotukset, joilla klassisen tiedon määritelmät oikeutusehtoa on yritetty vahvistaa, eivät ole ongelmattomia, on syytä ajatella, että perimmäiset ongelmat löytyisivät Gettierin vastaesimerkkien muotoilusta.

Aikaisemmin tässä pääluvussa esitettiin, kuinka Gettierin vastaesimerkit pyrkivät kumoamaan klassisen tiedon määritelmän kestävyuden. Gettierin esittämien vastaesimerkkien myötä onkin esitetty lukuisia tapoja korjata perinteistä tiedon määritelmää vahvistamalla tai muuttamalla sen oikeutusehtoa torjumaan Gettierin kritiikin. Useat epistemologit ovat esittäneet niin kutsuttuja neljänsiä ehtoja, joilla täydennetään perinteistä tiedon määritelmää *lisäehdolla*, joka siis sulki ulkopuolelle Gettierin kuvaamat tilanteet, joissa oikeutetut uskomukset päätyvät pelkästään sattumanvaraisuuden nojalla tosiksi. (Lammenranta, 2022, s. 101–141; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 13–36).

Klassisen analyysin korjausehdotuksia kutsutaan ”neljänsiksi ehdoiksi” siksi, että perinteisen tiedon määritelmän osat, uskomus, totuus ja oikeutus, ovat ensimmäiset kolme tiedon ehtoa. Näistä tiedon määritelmistä, joita on täydennetty neljänsillä ehdoilla ja jotka esitetään usein muodossa "JTB+X", ovat kirjoittaneet kattavasti muun muassa Ichikawa ja Steup sekä suomeksi Markus Lammenranta (Ichikawa ja Steup, 2018; Lammenranta, 2022, s. 101–141). Näin ollen neljänsien ehtojen kestävyuden selvittäminen ei ole tämän opinnäytetyön tavoitteena. Tämä perustuu huomiooni, että mikäli kolmiosaista, klassista tiedon määritelmää voidaan pitää kestäväenä, ei neljännen ehdon sisältävää JTB+X-analyysia tarvita siinä ilmenevän redundanssin myötä. Neljänsiä ehtoja on esitetty toisin sanoen vastaamaan spesifisti Gettier-vastaesimerkkien esiin nostamiin ongelmiin, jolloin jos Gettierin osoittamat vastaesimerkit epäonnistuisivat kyseenalaistamaan klassisen tiedon analyysin, niitä ei tarvittaisi.

Yrityksistä huolimatta filosofisessa nykytutkimuksessa ei ole yksimielisyyttä siitä, tarjoavatko nk. neljännet ehdot onnistunutta ratkaisua Gettier-tapauksille. Lammenrannan sekä Ichikawan ja Steupin yleisesitykset näistä korjausehdotuksista viittaavat siihen, että huolimatta monenlaisista strategioista lukuisiin korjausehdotuksiin voidaan esittää vastaesimerkinä aina sellainen tilanne, jossa uskomukset ovat sattuman myötä totta (Ichikawa ja Steup, 2018; Lammenranta, 2022, s. 101–141; ks. erityi-

sesti Zagzebski, 1994). Korjausehdotukset ovat kuitenkin tarpeettomia, mikäli Gettierin vastaesimerkit voidaan osoittaa kestävämmiksi. Neljänsien lisäehtojen strategiat nimittäin Lammenrannan mukaan tyypillisesti *hyväksyvät* Gettier-kritiikin, eivätkä varsinaisesti pyri suoraan kumoamaan sitä (ks. Lammenranta, 2022). Näkemykseni tässä tutkielmassa eroaa siis merkittävästi nykykeskustelun esittämistä korjausehdotuksissa siten, että en ole vakuuttunut Gettier-kritiikin kestäväydestä.

Voidaan siis todeta, että kaikki neljänsien ehtojen täydennykset nähdään puutteellisiksi, eikä yhtäkään ei ole yksimielisesti³ hyväksytty ratkaisuksi Gettierin esittämään haasteeseen (Ichikawa ja Steup, 2018 ja Lammenranta, 2022, s. 100–132). On jopa esitetty, että Gettier-vastaesimerkkien esiin nostamia ongelmia ei voitaisi ollenkaan välttää. Erityisesti Linda Zagzebski on esittänyt eräänlaisen reseptin, jolla voidaan muodostaa Gettierin vastaesimerkkien tapaisia sattuman sisältäviä tapauksia (Zagzebski, 1994). Zagzebskin tulkittiin siten osoittavan, ettei mikään neljännen ehtojen ratkaisu pärjää sen paremmin, vaan päättyy aina (väitetysti) oikeutettuun uskemukseen, joka on sattumalta totta, eikä siten intuitiivisesti ajatella olevan tiedon instanssi (Ichikawa ja Steup, 2018, 24–25).

Esimerkiksi Ichikawa ja Steup pitävät Zagzebskin huomiota Gettier-tapausten välttämättömästä sattumasta lopullisena kuoliniskuna toimivien neljänsien ehtojen löytymiselle (Ichikawa ja Steup, 2018). Omassa näkemyksessäni taas Zagzebski vahvistaa neljänsien ehtojen heikkouden lisäksi ennen kaikkea sitä seikkaa, että mikäli klassisen tiedon määritelmän korjausehdotuksetkaan eivät kykene välttämään Gettier-kritiikkiä, ongelma täytyy syntyä jo itse Gettier-tapausten muotoilussa. Zagzebskin analyysi ei siis siten ole sen painavampi kritiikki klassiselle tiedon määritelmälle kuin alkuperäisenkään Gettier-kritiikki vaan lähinnä Gettier-tapauksissa ilmenevän sattuman tai hyvän onnen argumentatiivinen systematisointi. Parhailaan siinä missä aikaisemmassa keskustelussa Zagzebskin on tulkittu osoittaneen lopullisesti klassisen JTB-analyysin heikkoudet, tässä tutkielmassa sitä hyödynnetään täysin poikkeavasti ja urauurtavalla tavalla kumoamaan Gettier-vastaesimerkki: tuomalla ilmi, että mitä luultavimmin ongelmat ovat itse Gettier-tapauksissa (Zagzebski, 1994).

Seuraavassa pääluvussa 4 siirrytään tutkimaan itse Gettier-kritiikkiä ja sen mahdollisia ongelmia. Pyrin osoittamaan, kuinka Gettier-kritiikki on muodostettu kestävämmällä tavalla yhtäältä sen kielellisen muotoilun osalta ja toisaalta sen sisältämän sattuman tai hyvän onnen suhteen. Edellä kuvattu Zagzebskin kritiikki on siis välittömästi relevantti myös seuraaville pääargumenteilleni klassisen tiedon kestävyden puolesta (Zagzebski, 1994).

³ Täysi yksimielisyys on tietysti varsin harvinaista filosofiassa, mutta viittaa tekstissä jotakuinkin samankaltaiseen yksimielisyyteen kuin millä alkuperäinen Gettierin esittämä kritiikki perinteistä tiedon määritelmää kohtaan hyväksyttiin. Kyseinen yksimielisyys näkyy muun muassa siinä, että moni tietoteorian perustason teos sekä artikkeli toteaa kyseenalaistamatta, että Gettier osoitti *konklusiivisesti* perinteisen tiedon määritelmän puutteelliseksi. (ks. mm. Lammenranta, 1998; 2022, s. 100; Ichikawa ja Steup, 2018; Pritchard, 2018). Tämä on nähdäkseni jo filosofian perusluonteen kontradiktoivaa mutta myös harhaanjohtavaa tai ainakin heikosti perusteltua.

4 GETTIER-VASTAESIMERKKIEN KRITIIKKI

Nähdäkseni useat tietoteorian harjoittajat ovat yleisesti suhtautuneet liian kriittikittömästi Gettierin vastaesimerkkien kestävyys ja painoarvoon (esim. Lammenranta, 1998; 2022, s. 100; Ichikawa ja Steup, 2018; Pritchard, 2018, s. 22). Niin ikään David Lewis kirjoittaa, että filosofisia teorioita ei koskaan voida lopullisesti osoittaa vääriksi, mutta Lewisin mukaan Gettierin hyökkäys klassista tiedon määritelmää vastaan saattoi olla tästä poikkeus (Lewis, 1983, x). Nähdäkseni tällaiseen toteamukseen on suhtauduttava erittäin kriittisesti, sillä herää väistämättä kysymys, miten Gettierin vastaesimerkit voivat olla näin poikkeuksellisen kestäviä filosofisia vasta-argumentteja vastaan. Vain hyvin harva muu argumentti vaikuttaisi siihen pystyvän. On siis tutkittava tarkemmin, miksi Gettierin vastaesimerkit on koettu niin vakuuttaviksi.

Gettierin vastaesimerkkien ja siten epäsuorasti myös perinteisen tiedon määritelmän kestävyttä tutkitaan seuraavaksi kahden eri argumentin kautta. Selvittäessäni sitä, kuinka kestäviä klassisen tiedon määritelmän puolustajia ja siten Gettierin vastaesimerkkien kumoajia seuraavat argumentit ovat, arvioin niitä suhteessa kahteen tärkeään kysymykseen: 1) kuinka yleisesti hyväksytyihin ja yksinkertaisiin oletuksiin argumentit perustuvat sekä 2) kuinka hyvin ne onnistuvat selittämään Gettierin vastaesimerkeistä nousevia intuitioita.

Ensimmäinen Gettierin vastaesimerkkien kestävyttä kritisoiva argumentti tutkii Gettierin vastaesimerkkien sattumaa koskevia intuitioita kappaleessa 4.1. Tämä pohjautuu Job de Greften esittämään argumenttiin, jonka mukaan Gettierin vastaesimerkit sisältävät *sattuman* (engl. *Veritic luck*), eivätkä ne siten tiedon ja sattuman yhteensopimattomuuden oletuksen myötä (ks. kappale 3.2.2) voi olla oikeutettuja tosia uskomuksia (de Grefte, 2021). Tästä on seurauksena se, että ne eivät täytä kolmea perinteisen tiedon määritelmän ehtoa, eivätkä siten uhkaa perinteisen tiedon määritelmän kestävyttä.

Toinen Gettierin vastaesimerkkejä kritisoiva argumentti esittää Gettierin vastaesimerkkien sisältävän semanttista harhaanjohtavuutta, jota Moti Mizrahi nimitää ”semanttiseksi virheeksi” (Mizrahi, 2016).⁴ Kuten kappaleessa 4.2 osoitan, harhaanjohtavuus ilmenee semanttisena virheenä, jossa propositio osoittautuu todeksi sen epätarkan viittaussuhteen nojalla.

Näiden kahden argumentin osoittautuessa kestäviksi, olisi perusteltua ajatella, että klassisen tiedon määritelmän sijaan Gettierin vastaesimerkeissä on jotain kestämatöntä. Edellä pääpiirteissään kuvatut argumentit myös tukevat toisiaan. Semanttisen virheen argumenttia vaikuttaisi epäsuorasti tukevan tämän pääluvun Gettier-vastaesimerkkien ja intuition välistä suhdetta tutkiva osio 4.1 sekä sattuman ja Gettier-tapausten välistä suhdetta tutkiva argumentti kappaleessa 4.2. Siten intuitioita tutkiva osio ja sattumaa koskeva argumentti esitetään ensin.

Seuraavaksi tutkitaankin Gettierin vastaesimerkkejä koskevia intuitioita, mikä puolestaan ohjaa päättelemään, että itse Gettier-vastaesimerkeistä on löydettyissä kestäättömiä oletuksia, joita kappaleissa 4.2 ja 4.3 tutkitaan lisää.

4.1 Gettier-vastaesimerkkejä koskevat intuitiot

Klassista tiedon määritelmää vastaan Edmund Gettierin vuonna 1963 esittämät vastaesimerkit perustuvat sille ”intuitiiviselle” käsitykselle, jonka mukaan kyseisissä vastaesimerkeissä esiintyviä episteemisiä tilanteita ei voida kutsua tiedoksi, vaikka kaikki kolme klassisen tiedon analyysin ehtoa täyttyvät (Gettier, 1963). Mistä väitetty intuitiivinen käsitys syntyy?

Gettierin vastaesimerkeissä yleisesti hyväksytään, että kaikki tiedon kriteerit täyttyvät, mutta *jokin intuitiivinen tunne* saa meidät ajattelemaan, että *siltikään* kyseessä ei ole tieto. Toisin sanoen itse määritelmässä, siis kriteerien täyttymisessä, ei koeta olevan ongelmaa, vaan on esitetty, että *intuitionomme* eivät vastaa perinteisen määritelmän johtopäätöstä tiedosta (esim. Lammenranta, 2022, s. 100). Tämän intuition keskeisyyden Gettierin vastaesimerkkien hyväksymisessä (ja siten tiedon instanssin kieltämisessä) ovat artikuloineet Gettierin itsensä lisäksi useat kirjoittajat (Ichikawa ja Steup, 2018; de Grefte, 2021; Mizrahi, 2016 sekä Weatherson, 2003).

Koska kyseisen intuition hyväksyminen on ratkaisevassa asemassa arvioitaessa Gettierin vastaesimerkkien kestävyttä, on selvitettävä, miten intuition roolia, eli sen kestävyttä, arvioin tässä tutkielmassa. Seuraavaa selvitystä intuitiostamme suhteessa Gettier-tapauksiin ohjaa kaksi keskeistä maisterintutkielmani päätavoitteelle alisteista tutkimuskysymystä: 1) Kuinka kestävinä, ja toisaalta ratkaisevina, Gettier-

⁴ Vaikka argumentoin Gettierin vastaesimerkkien harhaanjohtavuuden puolesta, en tarkoita, että Gettier olisi tarkoituksellisesti tai pahantahtoisesti pyrkinyt hämäämään lukijoitaan tai argumenttoimaan epärehdisti. On täysin mahdollista, että Gettierin kirjoittamien vastaesimerkkien luonne ja kestävyys ovat vain jääneet toistaiseksi laajemmin piiloon.

tapauksia koskevia intuitioitamme voidaan pitää, ja 2) miksi intuitiomme vaikuttaisi olevan ristiriidassa klassisen määritelmän tiedon muodollisten ehtojen kanssa?

Intuitioidemme kestävyysliittyvä arviointi ei suoranaisesti tietysti vielä, osoita *mikä* Gettier-tapauksissa on intuitioidemme vastaista, vaan lähinnä valaisee sitä, millaisia johtopäätöksiä intuitioista tulisi tehdä suhteessa Gettierin esittämiin tapauksiin. Arvioimalla intuitioitamme näistä tapauksista voimme suunnata tutkimuksellista suuntaa sinne, missä todennäköisimmin epäilemme ongelman sijaitsevan. Tämän tutkielman loppuosan tutkimuksen kannalta on siis erittäin keskeistä pystyä artikuloimaan, mihin intuitiomme Gettier-tapauksista perustuu; mikäli pystymme osoittamaan, että intuitiomme Gettier-tapauksista perustuu johonkin, joka syntyy Gettierin vastaesimerkkien ongelmasta, voimme todeta, että intuitiomme on perusteltua sekä kestävä, ja että tutkimuksemme on suunnattava itse Gettier-vastaesimerkkeihin. De Greften analyysiin Gettier-tapauksien sattumasta perustuva ja seuraavaksi esitettävä argumentti tarjoaakin intuitiolle selityksen: intuitiomme mukaan Gettier-tapauksissa on jotakin epäilyttävää, joka osoittautuu tiedon kanssa yhteensopimattomaksi sattumaksi/hyväksi onneksi, joka tapauksiin sisältyy välttämättä (vrt. aiempi huomioni Zagzebskin kritiikistä sivulla 30).

Puolestaan toinen edellä esitetty tutkimuskysymys on parempi vastaamaan siihen, kuinka on mahdollista, että yhtäältä intuitiomme ei pidä Gettier-tapauksia tiedon tilanteina, mutta toisaalta (väitetysti) kolme kriteeriä vaikuttavat kuitenkin täyttyvän (teoria vs. intuitio). Kyse on siis siitä, että jos toteamme edelle kuvatusti, että intuitiomme on Gettier-tapauksissa oikeassa ja kestävä, on osoitettava, että ongelma on itse määritelmän täyttymisessä kolmen kriteerin suhteen. Tähän siis pyrkivät osioissa 4.2. ja 4.3 esitettävät argumentit Gettier-tapauksiin sisältyvästä sattumasta sekä Gettier-tapausten semanttisesta virheestä.

4.2 Gettier-vastaesimerkit sattumalta tosina, ei-oikeutettuina uskomuksina

Artikkelissaan "Knowledge as Justified True Belief" Job de Grefte argumentoi Gettier-tapauksien sisältävän sattumaa, eli Gettierin vastaesimerkkien oikeutetut tosi uskomukset ovat totta sattuman seurauksena (de Grefte, 2021). De Greften argumentti on strategisesti linjassa Ichikawan ja Steupin tekemän havainnon kanssa, jonka mukaan klassista tiedon määritelmää puolustavalla on kaksi mahdollista strategiaa: 1) vahvistaa oikeutuksen kriteereitä niin, että Gettierin esittämät tapaukset eivät ole oikeutettujen tosien uskomusten tapauksia, tai 2) esittää neljänsiä ehtoja, joilla rajata pois Gettier-tapaukset (Ichikawa ja Steup, 2018, s. 12). Kuten on todettu, neljänsien ehtojen strategioita en tutki tässä tutkielmassa, koska niillä on omat haasteensa ja ne ovat kenties tarpeettomia, mikäli Gettierin vastaesimerkit osoittautuvat kestävämmäksi (haasteista ks. mm. Ichikawa ja Steup, 2018 sekä Lammenranta, 2022, s. 101–107).

Sen sijaan ensimmäistä strategiaa seuraa Job de Greften argumentti artikkelissa "Knowledge as Justified True Belief", joka puolustaa perinteistä tiedon määrittelyä Gettierin vastaesimerkkejä vastaan (de Grefte, 2021). De Greften pääargumenttina on, että Gettierin esittämät tapaukset eivät sisällä oikeutettuja tosia uskomuksia, sillä niihin sisältyy sattumaa (engl. *Veritic luck*), joka ei ole yhteensopivaa tiedon kanssa (de Grefte, 2021). Näin ollen Gettier-tapaukset eivät kykenisi kumoamaan klasista tietokäsitystä.

De Greften argumentti pohjautuu siihen, että hän esittää Gettierin näkemyksestä poikkeavan johtopäätökseen vastaesimerkkien tiedollisesta tilanteesta; Gettier itse esitti, että kaikki kolme tiedon ehtoa vastaesimerkeissään täyttyvät mutta sattuman tai hyvän onnen seurauksena, ja tällöin intuitiomme mukaan niitä ei tulisi kutsua tiedoksi (Gettier, 1963). Kiistäen kolmen tiedon ehdon täyttymisen erityisesti oikeutuksen suhteen de Grefte argumentoi, että itseasiassa Gettierin vastaesimerkeissä kolme tiedon ehtoa eivät täyty, sillä vastaesimerkkien uskomukset sisältävät sattumaa sellaisella tavalla, joka ei ole yhteensopivaa tiedon kanssa (de Grefte, 2021, s. 533–534).

De Greften mukaan Gettier-tapaukset sisältävät siis sattumaa, jolloin vastaesimerkkien uskomukset ovat sattuman seurauksena totta. De Greften argumentti saa tukea muun muassa Zagzebskin yleisestä reseptistä (Zagzebski, 1994). De Grefte viittaa argumentissaan Zagzebskin yleiseen reseptiin, jolla Gettierin vastaesimerkkien tyyliä tapauksia voidaan muodostaa (de Grefte, 2021; Zagzebski, 1994; ks. myös Ichikawa ja Steup, 2018, s. 24–25) De Grefte huomauttaakin, että mikäli Zagzebskin resepti on pätevä, se osoittaisi, kuinka *kaikki* kuviteltavissa olevat Gettier-tyyliset tapaukset ovat sattuman myötä tosia, ja siten niihin *kaikkiin* sisältyy tiedon kanssa yhteensopimatonta sattumaa:

If we can show that, following this formula, one will be *guaranteed* to end up with a belief that is veritically lucky, this will suffice to show that all Gettier cases (at least of the standard sort covered by Zagzebski's formula) involve veritic luck (de Grefte, 2021, s. 534)

Käsityksessään sattuma ja hyvästä onnesta de Grefte argumentissaan viittaa Duncan Pritchardilta lainaamaansa sattuman *modaaliseen käsitykseen*, jossa esimerkiksi tapahtuma *E* on sattuman seurausta, jos ja vain jos se tapahtuu *joissain* mahdollisissa maailmoissa, mutta *ei riittävän monessa* läheisessä mahdollisessa maailmassa⁵ (Pritchard, 2005, s. 128). Näin ollen Gettierin kuvaamissa vastaesimerkeissä uskomukset ovat sellaisia, että ne on "oikeutettu" sellaisten asioiden nojalla, jotka eivät tapahdu riittävän

⁵ Läheisillä mahdollisilla maailmoilla tarkoitetaan filosofiassa teoreettista ymmärrystä helpottavaa ajatustapaa, jossa hahmotetaan teoreettisia, aktuaalisen maailman kaltaisia maailmoja, joissa asiantilat ovat hyvin samankaltaisia todellisen maailmamme kanssa (de Grefte, 2021, s. 532; Pritchard, 2005, s. 195). Esimerkiksi mahdollinen maailma, jossa Brexit ei olisi tapahtunut, on esimerkki läheisestä mahdollisesta maailmasta. Tällainen maailma on siis maailma, joka olisi voinut melko helposti aktualisoitua todellisen maailman sijaan; kovinkaan moni seikka ei olisi siis tarvinnut olla eri tavoin, jotta aktuaalisen maailman sijaan läheinen maailma olisi tapahtunut.

monessa läheisessä mahdollisessa maailmassa (de Grefte, 2021). Toisin sanoen ne eivät ole riittävästi oikeutettuja, koska ne eivät tapahtuisi riittävän monissa läheisissä maailmoissa.

Nyt kun de Greften pääargumentti on esitetty, voimme pyrkiä vastaamaan tässä kappaleessa aiemmin esittämiini kahteen keskeiseen tutkimuskysymykseen, jolla arvioida, kuinka kestäväenä de Greften strategiaa voidaan pitää. Kappaleen alussa esittämäni ensimmäinen kysymys koski sitä, kuinka kestävinä oletettua intuitioitamme Gettierin vastaesimerkeistä voidaan pitää, ja toinen sitä, miten selittää intuitiot, jotka Gettierin vastaesimerkeissä nousevat. Gettierin artikkelissaan mainitsema intuitio, että kyseessä ei ole tiedon instanssi, vaikka kaikki kolme ehtoa täyttyvät, on nähdäkseni toki ymmärrettävä, mutta ei kuitenkaan riittävä osoittamaan, että itse klassisessa tiedon määritelmässä on jotakin kestäväntöntä. Näin ollen de Greften argumentti valaisee sitä, että intuitiomme on perustellusti kestävä, sillä se kohdistaa huomion siihen, että vastaesimerkkien tiedollisessa tilanteessa on jotakin kestäväntöntä. Intuitiomme siis nähdäkseni osoittaa, että Gettierin kuvaamissa tilanteissa on jotakin, joka ei sovi yhteen tiedon kanssa. Kuitenkaan mikään tuossa intuitiossa ei osoita riittävän tarkasti, että itse määritelmää tulisi siis kyseenalaistaa. Sen sijaan voikin olla, että Gettier-vastaesimerkit ovat itsessään ongelmallisia.

Koska kuitenkin intuitiot Gettierin vastaesimerkkien tiedollisesta tilanteesta ovat verrattain laajalti jaettuja, on de Greften argumentin kestävyuden kannalta keskeistä selittää, mistä intuitiot sitten syntyvät. Ehdotukseni on, että Gettier onnistuneesti tunnisti, että hänen esittämässään vastaesimerkeissään on jotakin, mikä ei ole yhteensopivaa tiedon intuitiivisen ymmärryksen kanssa, koska hän ei pitänyt niitä tietona (Gettier, 1963). Nähdäkseni Gettier ei kuitenkaan onnistunut artikuloimaan sitä, mikä tämän intuitiivisen tunteen/käsityksen aiheutti. Nähdäkseni se, että Gettierin vastaesimerkkien uskomuksiin sisältyy sattuma, on juuri se, mikä saa aikaan intuition siitä, että vastaesimerkkien tiedollisessa tilanteessa on jotakin kestäväntöntä. Vaikuttaisi lisäksi siltä, että Zagzebskin argumentti, jonka mukaan Gettier-tapaukset sisältävät aina välttämättä sattuman, osoittaa yhtenevästi tämän saman seikan (ks. Zagzebski, 1994). Esitänkin, että Gettier itse saattoi tuoda ilmi tietämättään, että hänen omissa vastaesimerkeissään oli jotakin kestäväntöntä, mutta ei kuitenkaan itse sitä huomannut – ei ainakaan niin tarkasti, että olisi päätellyt vastaesimerkkien olevan itsessään kestäväntöntä.

Toisin sanoen edellä mainittu viittaisi siihen, että klassinen tiedon määritelmä ei niinkään epäonnistu kuvaamaan sitä, mitä kutsumme tiedoksi, vaan itseasiassa Gettierin-vastaesimerkit epäonnistuvat luomaan episteemisesti validin tilanteen, johon klassinen tiedon määritelmä sopisi, koska niissä eivät täyty kolme klassisen määritelmän kriteeriä. Tämä perustuu siis siihen, että Gettierin vastaesimerkkien uskomoissa on olennaisesti mukana sattuma (de Grefte, 2021; Zagzebski, 1994). Tässä kappaleessa tutkittu de Greften argumentti osoitti, että Gettier-tapauksissa ei ole sattuman tai hyvän onnen ja tiedon inkompatibilistisen oletuksen nojalla kyse oikeutetusta to-

desta uskemuksesta, sillä Gettier-tapausten uskomukset osoittautuvat sattumalta toiseksi (de Grefte, 2021). Modaalisen sattuman/onnen käsitystä hyödyntäen Gettier-tapaukset eivät siis olisi tosia oikeutettuja uskomuksia riittävän monessa läheisessä maailmassa eivätkä siten tiedon instansseja (de Grefte, 2021). De Greften argumentti onnistuu myös vastaamaan siihen, mistä ristiriitaiset intuitiomme nousevat: ne nousevat siitä, että Gettier-tapaukset olettavat, että kyseiset uskomukset sisältävät sekä oikeutetun toden uskomuksen että sattumaa tai hyvää onnea (ks. de Grefte, 2021). Kuitenkin inkompatibilismin oletuksen nojalla molemmat eivät voi kuvata tietoa.

Seuraavaksi onkin siis pyrittävä selvittämään, miten vastaesimerkkeihin sattuma muodostuu, ja osoitettava, että sattuma esiintyy vain vastaesimerkeissä mutta ei kuitenkaan koske klassista tiedon määritelmää muissa tilanteissa. Tämän puolesta esitänkin seuraavaksi Moti Mizrahin argumenttiin perustuvan näkemykseni, että sattuma sisältyy Gettierin vastaesimerkkien episteemisiin tilanteisiin siksi, että ne sisältävät niin kutsutun semanttisen virheen (Mizrahi, 2016). Tästä semanttisesta virheestä seuraisikin juuri se, että Gettierin esittämät vastaesimerkit eivät onnistuneesti kumoa klassista tiedon määritelmää eli tietoa oikeutettuna totena uskomuksena.

4.3 Gettier-vastaesimerkit semanttisina virheinä

On perusteltua ajatella, että Gettierin vastaesimerkit ovat poikkeuksellisen vahvoja siksi, että ne hämäävät *semanttisella virheellä* eli eräänlaisella viittaussuhteen virheellä. Esitän, että tämä semanttinen virhe on myös syy sille, miksi intuitiomme mukaan meistä vaikuttaa, että Gettier-tapauksissa kaikki tiedon kolme ehtoa täyttyvät, vaikka kyse ei tapauksissa ole tiedosta. Jos tämän semanttisen virheen jättää huomiotta, tai sitä ei huomaa, ajautuu tilanteeseen, jossa joutuu argumentoimaan Gettierin vastaesimerkkien ehdoilla, ja kuten hyvin filosofian historiasta tiedämme, ratkaisua on erittäin vaikea löytää tällaisesta asetelmasta käsin (mm. Ichikawa ja Steup, 2018, s. 24; Lammenranta, 2022, s. 101–141). Tarkemmin sanottuna semanttinen virhe aiheuttaa sen, ettemme tunnista, etteivät kolme tiedon kriteeriä täyty.

Tutkin tässä kappaleessa Gettierin vastaesimerkkien analyysissä Moti Mizrahin esitystä Gettier-tapausten semanttisesta virheestä (Mizrahi, 2016). Keskityn Mizrahin esittämään semanttisen virheen argumenttiin, joka pyrkii osoittamaan, että kaikissa Gettierin esittämissä vastaesimerkkien tapauksissa sekä muissa niiden kanssa analogisissa – tai niistä johdetuissa tapauksissa – esiintyy semanttinen virhe. Mizrahin mukaan semanttinen virhe ilmenee niin, että Gettier-tapauksissa uskomuksen propositio on kielelliseltä asultaan monimerkityksellinen niin, että sen todeksi tekevä ehto täyttyy eri seikalla kuin mihin uskomuksen alkuperäinen kohde viittaa (Mizrahi, 2016). Arvioin kriittisesti myös Mizrahin argumenttiin esitettyä kritiikkiä, erityisesti Philip Atkinsin vastausta (Mizrahi, 2016; Atkins, 2016). Mikäli olen oikeassa, Atkinsin esittämä kritiikki ei kykene torjumaan Mizrahin esittämää semanttisen virheen argumenttia. Lopuksi kappaleessa esitän, että Mizrahin tunnistama semanttinen virhe

mahdollistaa myös sattuman Gettier-tapauksissa erityisesti sellaisella tavalla, että semanttinen virhe peittää sen, että Gettier-tapauksissa esiintyy sattumaa, joka *ei* ole yhteensopivaa tiedon kanssa. Esitän siis, että vain semanttisen virheen epätarkan viittauksen nojalla on mahdollista, että uskomuksen proposition voi olla totta eri seikan nojalla kuin sillä, mihin alkuperäinen uskomus viittaa.

Mizrahi esittää artikkelissaan "Why Gettier Cases Are Misleading", että Gettierin vastaesimerkit ovat kielellisen viittaussuhteen virheitä eli semanttisia virheitä (engl. *semantic failure*). Tämän seurauksena Mizrahi argumentoi Gettierin vastaesimerkkien olevan kykenemättömiä kyseenalaistamaan klassisen tiedon määritelmän kestävyyttä. (Mizrahi, 2016).

Mizrahi esittää, että Gettierin esittämissä vastaesimerkeissä kyseessä on semanttinen virhe, joka esiintyy molemmissa Gettierin vastaesimerkeistä sekä useissa Gettierin vastaesimerkkien tapaisissa tapauksissa (Mizrahi, 2016). Mizrahi tarkasteleekin kaikkiaan viittä eri Gettier-tapausta, joista kaikissa esiintyy sama virhetyyppi eli semanttinen virhe. Gettier-tapauksilla tarkoitetaan yleisesti kaikkia sekä Edmund Gettierin että muiden esittämiä analogisia tapauksia, joissa perinteinen tiedon määritelmä osoittautuu tiedoksi sattuman seurauksena. Mizrahin analyysin myötä huomataan, että kyse ei siis ole anomaliasta vaan sama virhe toistuu kaikissa yhtäläisissä tapauksissa, jotka Mizrahi esittelee. (Mizrahi, 2016). On myös huomattava, että Gettierin alkuperäiset kaksi vastaesimerkkiä ovat esimerkkejä tiedonmuodostuksesta, joka perustuu päättelyyn (ks. Gettier, 1963). Kuitenkin semanttisen virheen argumentti, kuten Mizrahi artikkelissaan osoittaa, pätee kaikkiin Gettier-tyylisiin tapauksiin, joista osa tunnetuista on siis muun muassa havaintotiedon tapauksia, kuten Roderick Chisholmin lammas pellolla -tapaus (ks. Mizrahi, 2016).

Seuraavassa osiossa selvitän kahta viidestä Mizrahin esittelemästä Gettier-tapauksista. Ensimmäisenä esittelen Mizrahin esittämää Gettier-tyylistä tapausta: pysähtyneen kellon tapausta, joka edustaa havaintotietoa. Tässä Gettier-tapauksessa henkilö S omistaa kellon, jonka normaalina funktiona on kertoa aika. Arkikielessä käytetään ilmausta "kello on...", mutta selvennyksenä huomautan, että suomen kielessä kello-sanalla viitataan itse *aikaan*, ja "kello" on sen epäsuora ilmaisu.⁶ Toisessa esimerkissä, jossa myös esiintyy semanttinen virhe, tarkastellaan myös havaintotietoon perustuvaa toista tunnettua Gettier-tapausta lampaasta pellolla. Vaikka tässä tutkielmassa on valikoitu esiteltäviksi Mizrahin esityksestä kaksi havaintotietoon perustuvaa esimerkkiä, Mizrahi käsittelee kaiken kaikkiaan viittä, joista kaksi on Gettierin alkuperäisiä vastaesimerkkejä päättelytiedosta (Mizrahi, 2016, s. 33–36). Olen valikoinut havaintotietoon perustuvat esimerkit siksi, että ne ilmentävät mielekkäämmin semanttista virhettä, eivätkä edellytä formaalin logiikan käsittelyä.

⁶ Vrt. esimerkiksi englannin kielen ilmaukseen, että on (kello) neljä iltapäivällä "It is 4pm.", jossa viitataan suomen kieltä suoremmin itse aikaan tai vuorokauden hetkeen, ei kelloon.

4.3.1 Kelloesimerkki semanttisena virheenä

Mizrahin tutkimassa kelloesimerkissä oletetaan henkilö S, joka omistaa kellon, jonka tulisi kertoa aika. Kuitenkin esimerkissä oletetaan, että kello on rikki eivätkä sen viisarit liiku ollenkaan. Näin ollen S katsoo kelloa, joka näyttää kello viittä, ja tämän nojalla S muodostaa uskomuksen 'kello on viisi', joka on tapauksen mukaan oikeutettu havainnolla. Uskomus on myös tosi, sillä kello osoittaa viittä, mutta S:n tietämättä kello onkin pysähtynyt tasan kaksitoista tuntia sitten, ja vain sattumalta se osoittaa oikeaa aikaa, eli sitä kellon viisarin asentoa, joka vastaa todellisuuden ajanhetkeä. Gettier-tapausten pätevyvyyden hyväksyvän ("perinteisen") analyysin mukaan henkilöllä S on hyvin perusteltu tosi uskomus, sillä aistihavainnon ja kellon yhdistelmä ymmärretään yleisesti oikeutettuja uskomuksia ajasta tuottavaksi mekanismiksi, ja uskomus on myös (sattumalta) tosi, sillä kello tosiaan sattuu olemaan viisi. Näin ollen – kuten Gettier-vastaesimerkin hyväksyvät esittäisivät – henkilön perusteltu tosi uskomus on tosi, mutta vain sattumalta, sillä kello olisi voinut pysähtyä myös mihin tahansa muuhun asentoon. Tällöin kaikki kolme tiedon kriteeriä täyttyvät, mutta "intuitioidemme" mukaan emme halua ajatella hyväksyä S:n *tietävän* kellon olevan viisi. (Mizrahi, 2016, s. 39–40).

Kuten Mizrahi esittää, tapauksessa on kuitenkin kyseessä semanttinen virhe, vaikka suomen kielen ilmaus "kello on viisi" hieman verhoaa tätä virhettä (Mizrahi, 2016). Henkilön S todellinen uskomus siis on, että on keskipäivästä viides tunti, mikä on siis viittaus itse aikaan, ei kellon asentoon. Kello vain sattuu olemaan kätevä väline pitämään kirjaa ajan virtaamisesta. Näin ollen, kun S viittaa aikaan, hän ei viittaa rikinäiseen kelloon, sillä se ei ole itse *aika* vaan ajan mittauksen epäsuora väline -- eikä siis oikea viittauskohde ajalle. Koska kuitenkin Gettier-vastaesimerkit on hämäävästi muodostettu, ilmaus "kello on viisi" sattuu pätemään *sekä kelloon että aikaan*, vaikka tarkoituksena ei ole viitata fyysiseen kellomekanismiin. Jos Gettier-esimerkkiin olisi valittu toteamus, joka olisi tarkempi ja oikea viittaus aikaan, Gettier-esimerkissä ei tietystikään olisi kyseessä oikeutettu tosi uskomus, sillä rationaalinen ihminen tietää, että kellot yleensä perustuvat mekanismeihin ja/tai paristoihin, jotka voivat – eivätkä edes kovinkaan harvoin – pysähtyä tai jättää tyhjän pariston tai vioittuneen mekanismin seurauksena. Tästä seuraa, että aikaa koskevia uskomuksia ei voida johtaa kellosta luotettavalla tavalla, sillä kellot eivät näytä aikaa. Jos esimerkiksi henkilön S henki riippuisi minuutilleen oikealla ajanhetkellä, sanotaan klo 5.05, otettavasta lääkkeestä, olisi todennäköisesti epäviisasta tarkistaa lääkkeen ottamisen hetki kellosta. Tarkempi ja siten parempi, ongelman välttävä ilmaus olisi ollut "Kello näyttää, että on keskipäivästä viides tunti". Seuraavaksi tutkin vielä toista esimerkkiä, jossa semanttinen virhe näyttäytyy myös varsin selvästi.

4.3.2 Lammas pellolla -tapaus semanttisena virheenä

Chisholmin esittämä lammas pellolla -tapaus on yksi tyypillisimmistä havaintotietoa ilmentävistä Gettier-tapauksista. Tässä vastaesimerkissä katsoja A katsoo pellolle kirkaana päivänä ja hyvissä olosuhteissa, ja muodostaa uskomuksen ”Pellolla on lammas”. Tapauksen mukaan lammas on kyllä pellolla, mutta katsoja A:n näkemä kohde onkin oikeasti kivi, joka näyttää (kaukaa) lampaalta. A:n tietämättä kuitenkin pellolla on siis oikea lammas kiven takana piilossa, mikä perinteisen Gettier-kritiikin mukaan tekee uskomuksesta perustellun/oikeutetun toden uskomuksen, joskin sattumalta. (Mizrahi, 2016, s. 36–37).

Kuitenkin Mizrahin mukaan tässä on kyseessä jälleen semanttinen virhe. Katsoja A:n todellinen uskomus ”pellolla on lammas” koskee sitä ”lammasta”, jonka hän luulee näkevänsä, jolloin ”pellolla on lammas” on totta vain lauseen yleistävän muodon vuoksi – siis koska jossain *muualla* pellolla sattuukin olemaan lammas. Todellisuudessa oikea (oikeutettu) uskomus, jonka katsojan A tulisi muodostaa (johon hän olisi oikeutettu havainnon perusteella) olisi muotoa ”Tuo kohde, jonka näen, on lammas”. Tämä uskomus on siis tietysti epätosi (huom. katsojahan ei siis näe oikeaa lammasta), sillä kyseessä on *kivi*, eikä siten alkuperäinen uskomus täytä kaikkia kolmea tiedon kriteeriä, erityisesti totuuden kriteeriä. Jälleen Gettier-tapaus vaikuttaa toimivan vain sen takia, että on tarkkaan valittu epämääräinen uskomuksen viittauskohde ”pellolla on lammas”, joka viittaa mihin tahansa lampaaseen, joka sattuisi pellolla olemaan, ja siis missä tahansa kyseisellä pellolla (jopa näkymättömissä). Kyseessä on siis semanttinen virhe, sillä katsoja A:n uskomuksen viittauskohde on väärä, vaikka lause termin yleisen käytön myötä kyllä kattaa myös minkä tahansa muunkin lampaan, joka pellolla näkyisi. Semanttinen virhe johtuu luonnollisen kielen epämääräisyydestä, ts. viittauskohteen epätarkkuudesta.

Lammas pellolla -tapauksen voisi muuttaa helposti siten, että semanttinen virhe tulisi oitis selväksi. Kuvitellaan katsojalle A kaveri, T, joka katsoo myös peltoa. Kun katsoja A näkee lampaan, hän informoi siitä heti kaveriaan T:tä. Katsoja A toteaisi kaverilleen T:lle, että ”tuolla pellolla on lammas”. Kaveri T olisi kuitenkin erittäin utelias ja tarkka, ja tietäisi, että aistit voivat pettää, ja kysyykin siksi: ”Missä siellä?” Tähän Katsoja A tietysti vastaa: ”Tuossa tuo, kaksisataa metriä heinäpaalusta itään, on lammas!” Nyt kun katsoja A on joutunut kertomaan *tarkalleen*, mistä kohteesta on kyse, ei tämä uudelleen muotoiltu uskomus enää näytä täyttävän totuusehtoa, sillä kaveri T heti toteaa A:lle, että ”Itseasiassa se on kivi, se on ollut siinä aina”. Todellisuudessa vaikka pellolla on kuin onkin lammas, se on 202 metriä heinäpaalusta itään, jolloin lause ei enää ilmaise samaa asiantilaa kuin alkuperäinen lause, eikä siis voi täyttää kummankin lauseen totuusehtoa.

Se, miksi oletetun intuitiomme mukaan tapaukset eivät tunnu tiedolta, johtuu siis näkemykseni mukaan siitä, että filosofinen intuitiomme yrittää kertoa, että jokin kolmesta kriteeristä ei täyty, ja siksi tapaukset eivät tunnu tiedolta. Rationaalisesti yritämme kuitenkin uskotella itsellemme, että kaikki kriteerit täyttyvät, koska ne näyttävät näennäisesti täyttyvän (epämääräisen viittaussuhteen seurauksena). Näin ollen

siis Gettier-tapauksissa kaikki kolme kriteeriä tiedolle eivät täyty, mutta Gettierin hämäväiden vastaesimerkkien semanttisen virheen takia emme tunnista tätä- kenties muutoin kuin intuitiivisella tasolla.

4.3.3 Semanttisen virheen argumentti ja luonnollisen kielen epämääräisyys

Mizrahin semanttisen virheen argumenttia on yritetty kiistää vedoten luonnollisen kielen epämääräisyyteen (Mizrahi, 2016; Atkins, 2016). Seuraavaksi tarkastelenkin vielä lyhyesti, millaista kritiikkiä Mizrahin argumentti on saanut. Artikkelissaan "Are Gettier Cases Misleading?" Philip Atkins argumentoi Mizrahin analyysia vastaan (Atkins, 2016). Hänen keskeinen vasta-argumenttinsa perustuu siihen, että mikäli yleistyksiä esittävien toteamuksien viittaussuhde sisältää semanttisen virheen, kuten Gettier-vastaesimerkeissä ilmeisimmin on, silloin *suuri osa* kaikista arkisistakin toteamuksista sisältää semanttisia virheitä (Atkins, 2016). Hän nostaa esimerkiksi toteamuksen Yhdysvaltain presidentistä: Kun todetaan vaikkapa, että "Yhdysvaltojen presidentti on komea", tarkoitetaan tietysti, että [artikkelin kirjoitushetkellä] Barack Obama on komea (Atkins, 2016, s. 381). Tämä ei kuitenkaan vastaa nähdäkseni sitä merkitystä, jonka ihmiset tulkitsevat ja ymmärtävät sekä johtavat kontekstista käsin. Ihmiset ymmärtävät lauseen tarkan merkityksen, ts. tavoittavat sen tarkoitetun merkityksen, koska elämme tietyssä kontekstissa ajallisesti, kulttuurisesti ja paikallisesti, eikä kaikkea tarvitse tarkkaan sanoa ääneen tullakseen ymmärretyksi. Puhekieli ja laajalti luonnollinen kieli *ovat epämääräisiä* viittauksissaan siitä syystä, että tämä yksinkertaistaa ja tehostaa kommunikaatiota – erityisesti kun epämääräisyydestä johtuvat sekaannukset tai seuraukset eivät ole kovinkaan merkittäviä tai vahingollisia.

Mikäli oltaisiin äärimmäisen tarkkoja, Atkinsin presidenttiesimerkin esittämän ilmaisun viittauskohdetta (Barack Obamaa) ei voisi varmaksi todeta ilman lisäkysymyksiä, kuten huomasimme aikaisemmassa lammas pellolla -esimerkissä, jota hieman muutin lisäämällä kaveri T:n kuvaukseen (vrt. Atkins, 2016, s. 381). Jälleen Yhdysvaltojen presidenttiesimerkin kohdalla parempi ilmaisu olisi: "Yhdysvaltojen nykyinen presidentti tällä hetkellä, vuonna 2016, viimeisimmän tietoni mukaan, on komea". Tällöin viittauksen kohde olisi riittävän selvä (joskaan ei ehkä täysin).

Luonnollinen kieli kuitenkin välttää tarpeettoman tarkkoja ja monimutkaisia ilmauksia kommunikaation tehostamiseksi, mitä tuskin on tarpeen kieltää. Lisäksi Atkins siis vaikuttaisi pitkälti myöntävän siihen argumenttiin, jonka Mizrahi esittää, todeten, että jos Gettier-tapausten viittauskohde on semanttinen virhe, niin tällöin valtava osa luonnollisen kielen ilmaisuistakin on semanttisia virheitä täynnä (Atkins, 2016, s. 381). Kuten edellä osoitin, tämä on totta. Pidän uskottavana ja miltei varmana, että puhekielessä ja luonnollisessa kielessä esiintyy paljon semanttisia virheitä. Voidaan jopa esittää, että semanttiset virheet ovat jopa arkisissakin tilanteissa paikoitellen vahingollisen epätarkkoja, eikä tarvitse siis olla kyseessä edes sellaiset kommunikaatiotilanteet, joissa tarkkuus olisi äärimmäisen tärkeää. Sen myöntäminen, että luon-

nollinen kieli on semanttisten virheiden kyllästämä, on suhteellisen triviaali myönnytys, jos sen vastineeksi kykenemme puhdistamaan tietoteorian luonnollisen kielen epämääräisyyksistä.

Tutkielmani kannalta merkittävänä johtopäätöksenä esitänkin, että monimerkityksellisyys ja merkitysten viittausten yleisyys/epämääräisyys ovat luonnollisen kielen ominaisuuksia, eivätkä siten välttämättä kielen kannalta virhe. Näin ollen nähdäkseni Gettier-vastaesimerkit hyödyntävät tätä luonnollisen kielen monimerkityksellisyyttä osoittaakseen virheellisesti, että klassinen tiedon määritelmä ei ole kestävä. Luonnollisen kielen monimerkityksellisyys on kuitenkin luonnollisen kielen semantiikan ongelma, ei tieto-opin. Vaikuttaisi vahvasti siltä, että luonnollisen kielen epämääräisyyttä hyödyntävät muotoilut, joita Gettier esitti, näyttäytyvät eräänlaisina kategoriavirheinä; niissä johdetaan luonnollisen kielen epämääräisyydestä johtopäätös, että ongelmat juontuvat klassisesta tiedon määritelmästä. Kuitenkin kuten olen osoittanut, riisumalla edellä kuvatulla analyysillä Gettier-esimerkit semanttisesta epämääräisyydestä, Gettierin esiin nostamat ongelmat vaikuttaisivat häviävän.

5 KLASSISEN TIEDON MÄÄRITELMÄN JA GETTIER-KRITIIKIN KESTÄVYYS

Yhteenvedona edellisessä pääluvussa esitetyistä kahdesta argumentista sekä aikaisemmissa pääluvuissa esitetyistä analyyseista ja huomioista voidaan nyt esittää kohtuullisen kestävä kuva klassisesta tiedon määritelmästä vastauksena tiedon luonteseen. Ensinnäkin tarkastelemalla klassisen tiedon määritelmän virheellisesti oletettua historiallisuutta osoitettiin, että kanta, jonka Gettier pyrki kumoavan, ei välttämättä ollut laajalti kannatettu tai merkityksellinen. Esitin, että sellaisella klassisen tietokäsityksen muotoilulla, jonka Gettier esitti vastaesimerkeissään, ei ollut taustalla ainakaan historiallisesti merkittävää jatkumoa. Lisäksi esitin, että yksi klassisen tiedon määritelmän varhaisimmista löydettävissä olevista muotoiluista juontuu Platonilta, ja sekin vaikuttaisi olevan suojattu Gettierin vastaesimerkeiltä, mikäli Theaitetos-dialogissa esitetty ymmärrys oikeutuksesta oikeana perusteluna sulkee pois sattuman. Filosofianhistoriallisen lyhyen tarkastelun lisäksi pääluvussa 3 selvitettiin, mikä oli Gettierin vastaesimerkkien keskeinen sisältö, ja tutkittiin kriittisesti sen taustaoletuksia. Erityisesti näiden taustaoletusten tutkimus vahvisti näkemyksessäni sen, että myös Gettier itse oletti, että sattuma ja tieto eivät vaikuttaisi olevan yhteensopivia, mikä puolestaan vahvisti tämän tutkielman pääargumentteja. Pääluvun 3 tarkastelun myötä siirryttiin esittämään tutkielman pääargumentit, jotka osoittivat vakuuttavasti, että itse Gettierin esittämissä vastaesimerkeissä esiintyi ongelmia. Ne ilmenivät siten, että Gettier-tapauksiin sisältyi tiedon kanssa yhteensopimatonta sattumaa, joka selitti onnistuneesti intuitiomme niistä, sekä siten, että Gettier-tapaukset perustuivat luonnollisesta kielestä periytyvään semanttiseen virheeseen. Kyseinen semanttinen virhe osoittautui lopulta luonnollisen kielen epämääräisyydeksi ja sen ongelmaksi, eikä niinkään klassisen tiedon määritelmän tai tieto-opin ongelmaksi.

Seuraavaksi on vielä tutkittava, millainen kokonaiskuva klassisen tiedon määritelmän kestävyyydestä voidaan luoda. Tässä yhteydessä voidaan siis tutkia myös sitä, kuinka kestävästä klassista tiedon määritelmästä voidaan pitää, vaikka Gettier-tapaukset osoittautuisivatkin kestäviksi (mikä tosin tämän tutkielman valossa ei vaikuta todennäköiseltä).

Huomioiden Gettierin esittämien vastaesimerkkien laajan hyväksynnän Gettierin vastaesimerkkejä koskevat intuitiot vaikuttaisivat olevan verrattain laajalti jaettuina tai omaksuttuina (ks. esim Lammenranta, 2022, s.100–101; Ichikawa ja Steup, 2018, s. 11). Filosofisessa tutkimuksessa on kuitenkin myös kyseenalaistettu, kuinka kestävinä filosofisia intuitioitamme yleisesti filosofisista vastaesimerkeistä voidaan pitää (Weatherson, 2003). Weathersonin yksi tarkkanäköisistä huomioista on, ettei pitäisi olla itsestään selvää, että (minkä tahansa) teorian johtopäätöksen osoittautuessa epäintuitiiviseksi, teorian pitäisi joutua intuitioidemme sijaan (Weatherson, 2003, s. 8). Tästä johtuen hyödynnän Weathersonin esittämää neljää kriteeriä, jolla voidaan laajemmin arvioida tässä yhteydessä klassisen tiedon määritelmä kestävyyttä. Tämä on hyödyllistä siksi, että intuitioimme eivät voi olla ainoana perustana filosofisen teorian laajemmalle arvioinnille. Pyrin osoittamaan, että vaikka Gettier-tapaukset olisivat kestäviä, silti klassista tiedon määritelmää on mahdollista pitää kestäväenä filosofisena teoriana tiedosta. Tämä toimii myös tutkimukseni motivoijana sekä osoittaa, että klassinen tiedon määritelmä on relevantti tutkimuskohde.

Weatherson on esittänyt, että filosofista teoriaa voidaan arvioida suhteessa neljään kriteeriin; 1) sitä vastaan esitettyihin vasta-argumentteihin, 2) sen teoreettisiin seurauksiin, 3) teorian merkittävyyteen ja 4) teorian yksinkertaisuuteen (Weatherson, 2003). Klassinen tiedon määritelmä vaikuttaisi olevan vahvoilla ainakin teoreettisten seurauksien, merkittävyyden ja yksinkertaisuuden suhteen (Weatherson, 2003, s. 8–9). Klassisen tiedon määritelmän teoreettiset seuraukset eivät ole sellaisia, joita emme voisi hyväksyä, ja pikemminkin sen seuraukset ovat vahvasti hyödyllisiä sekä edullisia koko tiedon luonteen ja tietoteorian kannalta. Vaikka klassisen tiedon määritelmä ei olisikaan täysin ongelmaton, sen seuraukset ovat silti nähdäkseni erittäin edullisia ja hyödyllisiä (unohtamatta pragmaattisia vaikutuksia): seurauksena on ainakin onnistunut määritelmä keskeiselle tietoteoreettiselle käsitteelle eli tiedolle ja vastaus kysymykseen tiedon luonteesta. Lisäksi ansiona klassiselle tiedon määritelmälle voidaan pitää sitä, että ainakin fallibilismin hyväksyen arkitasollakin on todennäköisesti mahdollista muodostaa oikeutettuja tosia uskomuksia, eli klassinen tietoteoria ei esimerkiksi seurauksinaan luo merkittävää eroa tieteellisen, filosofisen ja arkisen tiedon välille. Tämä tarkoittaa siis sitä, että esimerkiksi tieto, jonka tieteellisesti pätevä teoria luo voidaan aivan yhtä hyvin ilmaista oikeutettuna tosi uskomuksena kuin myös arkinen tietoni siitä, että tiedän, missä lähikauppa sijaitsee. Lasken tämän näkemyksessäni merkittäväksi ansioksi.

Toiseksi klassisen tiedon määritelmän merkittävyys, signifikanssi, on verrattain vahva, sillä se nähdäkseni onnistuu kuvaamaan hyvin sitä, mitä kutsumme filosofiseksi tiedoksi. Klassisen tiedon määritelmän merkittävyys ei myöskään perustu, kuten voitaisiin perusteettomasti esittää, sen löydettävyydelle menneisyyden filosofeilta. Sen merkittävyys on pikemminkin yhteydessä sen kykyyn tavoittaa onnistuneesti tieto ja erottaa se sattumalta tosista uskomuksista ja muista käsityksistä – se kykenee perustelemaan, miksi se on merkittävä tiedon analyysi suhteessa muihin episteemisiin käsityksiin ja asenteisiin, kuten arvauksiin tai luuloihin. Tämän ohella

se eroaa merkittävästi myös muista totuuteen tähtäävistä episteemisistä kannoista, esimerkiksi tosista uskomuksista, ja tuo käsityksemme tiedon luonteesta jotakin lisää, jota arvausten lailla pelkät uskomukset tai edes todet uskomukset eivät tavoita. Klassinen tiedon määritelmä on episteemisesti arvokkaampi tai ainakin kiinnostavampi kuin ilman totuutta tai oikeutusta, tai niitä vastaavia, operoivat käsitykset (ks. mm. Ichikawa ja Steup, 2018, s. 10–11; Lammenranta, 2022, s. 15). Klassisen tiedon määritelmän merkittävyyden kohdalla ei pidä myöskään jättää huomiotta sitä, että Gettierin vastaesimerkkien jälkeen klassisen tietokäsityksen eli JTB-analyysin korjausehdotuksia on esitetty kiivaasti, mikä nähdäkseni osoittaa, että sitä on pidetty tietoteoreettisesti keskeisenä ja keskustelua ansaitsevana teoriana (esim. Lammenranta, 2022, s. 101).

Kolmanneksi klassinen tiedon määritelmä on ainakin Gettierin vastaesimerkkien jälkeen esitettyjä neljänsiä ehtoja yksinkertaisempi (ks. mm. Lammenranta, 2022, s. 101–141; Ichikawa ja Steup, 2018). Lisäksi klassisen tiedon määritelmän rinnalla ei analyyttisessä perinteessä vaikuttaisi olevan ainakaan merkittävästi yksinkertaisempia tietokäsityksiä, jotka pystyisivät eliminoimaan sattuman sisältävän tiedon ja jotka olisi luotettavalla tavalla muodostettu. Toki mikäli tällainen esitettäisiin, eikä sillä olisi laajoja ongelmia, voitaisiin sitä jatkotutkimuksessa tutkia klassisen tiedon määritelmän kilpailijana. Kuitenkin on melko turvallista esittää, että klassinen tiedon määritelmä on kokonaisuudessaan sekä suhteellisesti yksinkertainen (eli verrattuna muihin episteemisiin teorioihin) että absoluuttisesti yksinkertainen, sillä se perustuu vain kolmeen tiedon ehtoon, joista siirtyminen vähempiin kriteereihin, esim. kahteen, on melko kyseenalainen strategia, eikä tavoita nähdäkseni tietoa enää kaikissa tilanteissa välttämättä luotettavasti. Jos poistamme tiedosta totuuden vaatimuksen, poistamme yhteiskunnalta, sosiaaliselta toiminnalta sekä tieteeltä keskeisen perustan; jos taas emme vaadi tiedolta oikeutusta tai hyviä perusteluita, emme erota, mitkä uskomuksemme ovat luotettavia tai päteviä ja mitkä vain sattumalta tosia. Tällöin uskomme kyseenalaistamatta sen, mikä sattuu olemaan totta, ja haromme tiedollisesti pimeässä, kun uskomuksemme eivät osukaan oikeaan.

On toki myös täysin mahdollista omaksua pluralistinen näkemys tietokäsityksiin ja kenties hyväksyä, että joissakin, esimerkiksi arkisissa tilanteissa, episteemisesti heikommin perustellut, vaikkapa pelkät todet uskomukset, voivat riittää mielekkääseen ihmistoimintaan, vaikka ne eivät olisi vaativampia kriteereitä edellyttävissä episteemisissä tilanteissa riittäviä. Tällaisten tietokäsitysten episteemisiä tilanteita voitaisiin siis pluralismin hengessä kutsua myös tiedoksi riippuen tilanteista. Tällaisia näkemyksiä on esitetty esimerkiksi episteemisen kontekstualismin sekä pragmaattisten näkemysten piirissä (Ichikawa ja Steup, 2018, s. 34–36; 37–39; Rysiew, 2023).

Klassisen tiedon määritelmän suhteen sen ainoa kestävyyttä kyseenalaistava kriteeri, jonka Weatherson esittää, on siis sitä vastaan esitetyt vastaesimerkit (Weatherson, 2003, s. 10). Nykykeskustelussa ainoastaan klassista tiedon määritelmää kohtaan esitetyt Gettierin vastaesimerkit ja sen johdannaiset ovat muodostaneet sille keskeisen haasteen. Tämän tutkielman johtopäätöksenä on kuitenkin edellä esiteltyjen

argumenttien nojalla perusteltua todeta, että Gettierin vastaesimerkit ja niistä johdetut analogiset tapaukset *eivät* muodosta klassiselle tiedon määritelmälle kumoajaa. Tämän lisäksi voidaan ajatella, että vaikka Gettierin vastaesimerkit olisivatkin kestäviä kritiikkejä klassiselle tiedon määritelmälle, ne ovat nähdäkseni varsin marginaalisia episteemisiä tilanteita, joita ei välttämättä esiinny kovinkaan herkästi (ks. myös puolesta Weatherson, 2003; vrt. tätä vastaan asettuva Dutant, 2015, s. 98).

Edellä esitettyjen seikkojen ja pääargumenttieni tukemana näkemykseni on, että perinteinen tiedon määritelmä on edelleen relevantti ja mielekäs filosofinen tutkimuskohde, joka ansaitsee tarkempaa tutkimusta. Yhteenvetona pääargumenttieni ja Weathersonin kriteerien täyttymisen myötä totean, että klassinen tiedon määritelmä eli tieto oikeutettuna totena uskomuksena edelleen toimii verrattain hyvin siinä "tehtävässään", johon se on luotu: luomaan riittävän toimiva ja ymmärrettävä yleinen määritelmä sille, mitä kutsumme tiedoksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä maisterintutkielmassa on puolustettu niin kutsuttua klassista tiedon määritelmää eli tietokäsitystä, jonka mukaan tieto on oikeutettu tosi uskomus. Pääluvun 2 alussa määriteltiin ja pohjustettiin tutkielmani kannalta keskeiset filosofiset käsitteet, kuten tieto, tiedon määritelmä, totuus, oikeutus ja uskomus. Lisäksi selvitettiin klassisen tiedon määritelmän tutkimukseen liittyvät keskeiset filosofiset näkemykset, kuten internalismi ja eksternalismi sekä fallibilismi ja infallibilismi, sekä niiden suhde klassiseen tiedon analyysiin. Pääluvun 2 loppupuoli keskittyi tutkimaan klassisen tiedon määritelmän syntyä nykykeskustelussa sekä esittämään tutkimuksiin perustuen näkemyksen, jonka mukaan klassinen tiedon määritelmä ei nimestään huolimatta ole historiallisesti ennen Edmund Gettierin esitystä laajasti kannatettu.

Pääluvussa 3 tutkittiin klassisen tiedon määritelmän luonnetta sekä selvitettiin Gettierin alkuperäisiä vastaesimerkkejä avaten, millaisen haasteen Gettierin esittämät tapaukset (niin kutsuttu Gettier-kritiikki) esittivät klassiselle tiedon määritelmälle. Pääluvussa 3 tutkittiin lisäksi kriittisesti niitä taustaoletuksia, jotka sisältyvät Gettierin esittämiin vastaesimerkkeihin. Taustaoletuksista todettiin, että ne vaikuttaisivat tukevan käsitystä siitä, että Gettierin esittämässä vastaesimerkeissä oli jotakin kestävämpää klassisen määritelmän sijaan, tai ainakin taustaoletukset eivät sulje pois kyseistä mahdollisuutta.

Pääluvussa 4 selvitettiin puolestaan Gettier-tapauksia koskevia intuitioita sekä Gettierin vastaesimerkkien kestävyyttä ja näin epäsuorasti klassisen määritelmän kestävyyttä. Pääluvussa 4 tutkittiin ja esitettiin kaksi keskeistä argumenttia klassisen tiedon määritelmän puolesta. Ensimmäinen argumentti pohjautui de Greften argumenttiin, jonka mukaan Gettier-tapauksissa esiintyy niiden luonteesta johtuen välttämättä tiedon kanssa yhteensopimatonta sattumaa, mikä merkitsee, että Gettier-tapauksissa ei esiinny oikeutettuja tosia uskomuksia (de Grefte, 2021). Tämä argumentti sai myös tukea muista laajalti hyväksytyistä näkemyksistä, kuten Zagzebskin reseptistä, jolla voidaan luoda useita muitakin sattumaa sisältäviä Gettier-tapauksia (Zagzebski, 1994). De Greften analyysiin pohjautuvasta argumentista puolestaan pääteltiin, että Gettierin vastaesimerkeissä oli jotain sellaista, joka sai intuitiomme kyseenalaistamaan ne tiedon instansseina. Sen esitettiin lopulta olevan mitä todennäköisimmin

tiedon kanssa yhteensopimaton *sattuma* tai hyvä onni. De Greften argumentin myötä pääteltiin, että sattuman sisältyminen Gettierin vastaesimerkkeihin oli paras selitys tapauksista nousseille yleisesti omaksutuille intuitiolle, että jotain on pielessä, ja sille, miksi tapauksia ei usein haluta lukea tiedoksi. Siinä yhteydessä esitettiin, että parhaiten perusteltu näkemys on se, että sattuma mahdollistuu Gettier-tapauksissa niiden luonteen vuoksi, ei itse klassisen määritelmän puutteellisuuden vuoksi. Tästä argumentista siirryttiin loogisesti tutkimaan sitä, miksi sattuma tarkkaan ottaen esiintyy Gettierin vastaesimerkeissä, mihin ratkaisuna tutkittiinkin Moti Mizrahin analyysiin perustuvaa argumenttia Gettier-tapausten semanttisesta virheestä.

Mizrahin analyysiin perustuvassa argumentissa esitettiin, kuinka Gettier-tapauksissa esiintyy niin kutsuttu semanttinen virhe eli viittaussuhteen virhe, joka mahdollistaa sen, että Gettier-tapaukset vaikuttaisivat virheellisesti olevan oikeutettuja tosia uskomuksia, sekä mahdollistavat näennäisesti sattuman (Mizrahi, 2016). Tämän argumentin johtopäätöksenä semanttisen virheen esitettiin olevan luonnollisen kielen monitulkintaisuuden ja epämääräisyyden seurausta, ja eliminoimalla monimerkityksellisyys tieto-opillisista ilmauksista niitä tarkentamalla, Gettier-tapaukset häviäisivät.

Viimeisessä pääluvussa 5 palattiin tutkimaan kokonaisuudessaan klassista tiedon määritelmää ja sen kestävyyttä. Sitä arvioitiin tutkielmassa aiemmin esitetyillä Weathersonin filosofisten teorioiden arviointikriteereillä ja todettiin, että klassisen tiedon määritelmä täyttää kaikki neljä kriteeriä kestävästä filosofisesta teoriasta: 1) sitä vastaan esitetyt filosofiset vasta-argumentit ovat vähäiset tai olemattomat, sillä on 2) hyväksyttävät ja merkittävät teoreettiset seuraukset, 3) se on filosofisesti merkittävä sekä selitysvoimainen ja vieläpä 4) se on teoriana yksinkertainen. Viimeinen pääluku 5 osoitti myös, että klassisen tiedon määritelmän ei tarvitse olla täysin ongelmaton, vaan se voi olla kestävä filosofinen tiedon analyysi Gettier-tapauksista huolimatta.

Kokonaisuudessaan tämä maisteritutkielma tarjoaa tieteellisesti ja filosofisesti arvokkaan systemaattisen esityksen, jossa on esitetty keskeisiä kritiikkejä klassista tiedon määritelmää kritisoivia Gettier-tapauksia kohtaan. Tutkielma on osoittanut, että klassisen tiedon määritelmä on ensinnäkin relevantti ja mielekäs tutkimuskohde, ja toiseksi, että tiedon luonnetta koskevien filosofisten teorioiden ja niitä vastaan esitettyjen vastaesimerkkien tarkka artikulointi on ensiarvoisen tärkeää muodostettaessa kestäviä filosofisia ja tietoteoreettisia kantoja.

Vaikka rajallinen tutkielma ei kykene eikä pyrikään ratkaisemaan kaikkia klassisen tiedon määritelmän tulevia ja nykyisiä haasteita, sen kriittinen tutkimus kohdistuu kaikista merkittävimpiin ja ongelmallisimmaksi koettuun klassista tietokäsitystä vastaan esitettyyn kritiikkiin. Tietoteorian kannalta tutkielma tarjoaa lisäksi perusteita ohjata nykytutkimusta yhä enemmän kohti klassista tiedon analyysia kestävästä filosofisena tietokäsityksenä sekä kyseenalaistaa uudella tavalla pitkään analyttisen tietoteorian piirissä esiintyneitä kestävämmä näkemyksiä klassisen tiedon määritelmän oletetuista puutteista. Yhtenä keskeisimpänä johtopäätöksenä tutkielma antaa myös syitä hyödyntää klassista tiedon määritelmää perustellummin selittävänä työkaluna filosofisissa teorioissa tiedon aktuaalisena määritelmänä.

Laajemmalla filosofisella tasolla tutkielma myös osoittaa, että mahdollisia ratkaisuja, uusia muotoiluja tai ainakin tuoreita näkökulmia voidaan esittää filosofisessa tutkimuksessa myös vilkkaasti tutkitulla alueella sekä useiden vuosikymmenien jälkeenkin. Tutkielma on myös osoitus siitä, että kumulatiivisenkaan filosofisen ja tieteellisen tutkimuksen edessä emme saa olla kyseenalaistamatta jopa perimmäisiä ja vakiintuneimpia filosofisia käsityksiä. Tutkielmani myös alleviivaa tietoteorian ja filosofisen tutkimuksen moniulotteista suhdetta luonnolliseen kieleen ja arkiseen ymmärrykseen, sekä pyrkii muistuttamaan huolellisen ja eksaktin kielellisen ilmaisun sekä argumentoinnin tärkeydestä.

LÄHTEET

- Atkins, P. (2016). "Are Gettier Cases Misleading?", *Logos & episteme*, 7(3), 379–384.
<https://doi.org/10.5840/logos-episteme20167335>
- de Grefte, J. (2023). "Knowledge as Justified True Belief". *Erkenntnis*, 88(2), 531–549.
<https://doi.org/10.1007/s10670-020-00365-7>
- Dutant, J. (2015) "The Legend of the Justified True Belief Analysis", *Philosophical Perspectives*, 29(1), s. 95–145. <https://doi.org/10.1111/phpe.12061>
- Engel, M. (2021). "Evidence, Epistemic Luck, Reliability, and Knowledge", *Acta analytica : philosophy and psychology*, 37(1), s. 33–56.
<https://doi.org/10.1007/s12136-021-00490-0>
- Gettier, E. L. (1963). "Is Justified True Belief Knowledge?", *Analysis* (Oxford), 23(6), 121–123. <https://doi.org/10.1093/analys/23.6.121>
- Grahn-Wilder, M. (toim.). (2016). *Skeptisismi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hasan, A. ja Fumerton, R. (2022). "Foundationalist Theories of Epistemic Justification", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Syksy 2022), E. N. Zalta ja Uri Nodelman (toim.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/justep-foundational/>.
- Hetherington, S. (ei pv.m.) "Fallibilism", *The Internet Encyclopedia of Philosophy*, ISSN 2161-0002, <https://iep.utm.edu/fallibil/>. Viitattu 13.3.2024.
- Ichikawa, J. ja Steup, M. (2018). "The Analysis of Knowledge", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Edward N. Zalta (toim.), <https://plato.stanford.edu/archives/sum2018/entries/knowledge-analysis/>.
- Kotimaisten kielten keskus, (2024). *Kielitoimiston sanakirja: "määritelmä"*, <https://www.kielitoimistonanakirja.fi/määritelmä>. Viitattu: 29.1.2024.
- Lammenranta, M. (2022). *Johdatus tieto-oppiin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lammenranta, M. (1998). *Tietoteoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Le Morvan, P. (2017). "Knowledge before Gettier", *British journal for the history of philosophy*, 25(6), s. 1216–1238. <https://doi.org/10.1080/09608788.2017.1320968>
- Lewis, D. (1983). *Philosophical papers* (vuosikerta 1). New York: Oxford University Press.
- Mizrahi, M. (2016). "Why Gettier Cases Are Misleading". *Logos & episteme*, 7(1), s. 31–44. <https://doi.org/10.5840/logos-episteme2016712>
- Newman, L. (2023). "Descartes' Epistemology", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Talvi 2023), E. N. Zalta ja U. Nodelman (toim.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/descartes-epistemology/>
- Niiniluoto, I. (2016). "Tiedon epäilijöitä ja varmuuden tavoittelijoita". Teoksessa M. Grahn-Wilder (toim.) *Skeptisismi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Olsson, E. (2023). "Coherentist Theories of Epistemic Justification", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Talvi 2023), E. N. Zalta ja U. Nodelman (toim.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/justep-coherence/>.
- Platon. (1999). *Theaitetos*. (suom. M. Itkonen-Kaila) Teoksessa *Teokset, Kolmas osa: Faidon, Pidot, Faidros, Parmenides, Theaitetos*. Keuruu: Otava.
- Pritchard, D. (2005) *Epistemic luck*. New York: Oxford yliopistopaino.
- Pritchard, D. (2018). *What is this thing called knowledge?* (4. Painos) New York: Routledge.

- Pritchard, D., Turri, J. ja Carter, A. J. (2022). "The Value of Knowledge", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (syksy 2022), E. N. Zalta ja U. Nodelman (toim.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2022/entries/knowledge-value/>>
- Raatikainen, P. (2021) "Truth and Theories of Truth" Teoksessa P. Stalmaszczyk (toim.), *The Cambridge Handbook of the Philosophy of Language*. Cambridge yliopistopaino. s. 217–232.
- Rantala, V. ja Virtanen, A. 2003. *Logiikan peruskurssi*. Tampereen yliopisto. Haettu osoitteesta <https://webpages.tuni.fi/utamatematiikka/logiikka-1b/logpk2003.pdf>
- Rysiew, P. (2023) "Epistemic Contextualism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Talvi 2023), E. N. Zalta ja U. Nodelman (toim.). URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/contextualism-epistemology/>>.
- Steup, M. ja Neta, R. (2024) "Epistemology", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (kevät 2024), E. N. Zalta ja U. Nodelman (toim.), ilmestyvä URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/spr2024/entries/epistemology/>>.
- Streng, A. V. (1975). *Latinalais-suomalainen sanakirja* (3. painos). Suomalaisen kirjallisuuden seura. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Osakeyhtiön laakapaino.
- Tauriainen, T. (2022). "Totuuden arvon ja normatiivisuuden puolesta". *Valistuksen perinnöt : Suomen Filosofisen Yhdistyksen kollokvion esitelmää*.
- Thesleff, H. (1998). "Platon ja platonismi". Teoksessa P. Korkman ja M. Yrjönsuuri (toim). *Filosofian historian kehityslinjoja*. Helsinki: Gaudeamus.
- Truncellito, D. (ei pvm.) "Epistemology", *Internet Encyclopedia of Philosophy*, ISSN 2161-0002, <https://iep.utm.edu/epistemo>. Viitattu 5.3.2024.
- Weatherson, B. (2003). "What Good Are Counterexamples?", *Philosophical studies*, 115(1), s. 1–31. <https://doi.org/10.1023/A:1024961917413>
- Williamson, T. (2000). *Knowledge and its Limits*. Clarendon Press.
- Zagzebski, L. (1994). "The Inescapability of Gettier Problems", *The Philosophical quarterly*, 44(174), s. 65–73. <https://doi.org/10.2307/2220147>